

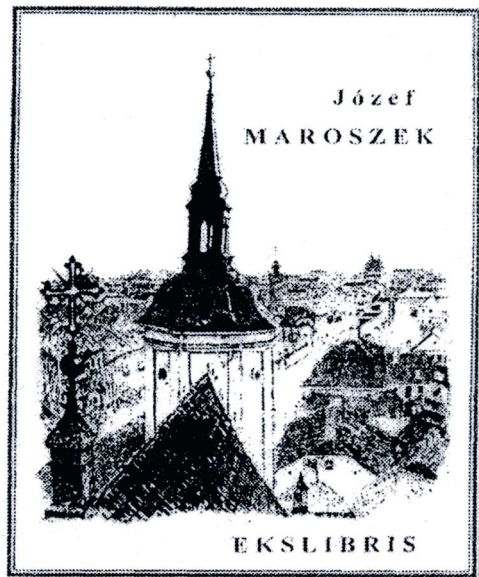
Józef Maroszek, Arkadiusz Studniarek

PODLASKA WIEŚ

MRO CZKI

SZKIC HISTORYCZNY

Józef
MAROSZEK

EKSLIBRIS

Józef Maroszek, Arkadiusz Studniarek,
Zdzisław Dąbrowski, Edward Marciszewski,
Cyprian Szeszko, Józef Mroczko

PODLASKA WIEŚ
MRO CZKI
SZKIC HISTORYCZNY

© Copyright by:
„Towarzystwo Miłośników Ziemi Trzciańskiej”

Autorzy:
Józef Maroszek
Arkadiusz Studniarek
Zdzisław Dąbrowski
Edward Marciszewski
Cyprian Szeszko
Józef Mroczo

Fotografie:
Zdzisław Dąbrowski

Fotografie archiwalne:
prywatne zbiory mieszkańców Mroczo

Redakcja i skład:
Apogelion

Wydawca:
Apogelion na zlecenie
„Towarzystwa Miłośników Ziemi Trzciańskiej”

Druk i oprawa:
Drukarnia Bieldruk

ISBN 978-83-931635-1-9

Sponsor wydania:
Edward Marciszewski

SPIS TREŚCI

CZEŚĆ I Wieś Mroczi	7
<i>Podlaska wieś Mroczi. Szkic historyczny do 1939 r.</i>	7
<i>Mroczi pod Wąsoszem za Biebrzą</i>	8
<i>Pierwsza wzmianka historyczna o Mroczech Kamionce pod Trzciannem</i>	10
<i>Oswobodzenie szlachty z Mroczek od zależności od Mikołaja Radziwiłła z Goniądza</i>	11
<i>Mroczi w 1 poł. XVII w.</i>	16
<i>Wieś Mroczi w świetle rejestrów pogłównego z lat 1663-1676</i>	18
<i>Mroczi w XVIII w.</i>	23
<i>Mroczi do 1915 r.</i>	24
<i>Mroczi od 1915 do 1939 r.</i>	44
<i>Przymusowy wykup majątku ziemskiego Mroczi na cele reformy rolnej 1923-1928 r.</i>	56
<i>Kupno w 1923 r. części majątku Mroczi od Henryka Haraburdy przez Aleksandra Marciszewskiego z Wilamówki</i>	60
<i>II Wojna Światowa</i>	73
<i>Dwór Mroczi we wspomnieniach mieszkańców – XX w.</i>	75
<i>Herb szlachecki rodu Mroczków – Prus III</i>	77
<i>Herb szlachecki rodu Haraburdów – Abdank</i>	78
<i>Święty Mateusz – patron Mroczek</i>	79
<i>Zygmunt Gloger o Mroczech</i>	80
CZEŚĆ II Wspomnienia rodów	83
<i>Wspomnienia Cypriana Szeszko</i>	84
<i>Wspomnienia o rodzie Mroczków</i>	87
<i>W czereśniach u Jasia Mrocza</i>	112
<i>Historia rodziny Aleksandra Szeszko</i>	119
<i>Historia Rodziny Józefa I Eleonory Szeszko</i>	122
CZEŚĆ III Ilustracje - Mroczi materiały archiwalne	125
CZEŚĆ IV Ród Marciszewskich	145
<i>Rodzina Marciszewskich</i>	147
<i>Bronisław Marciszewski</i>	151
<i>Marianna Marciszewska</i>	154
<i>Edward Marciszewski</i>	155
<i>Zdzisław Marciszewski</i>	159
<i>Rodzina Marciszewskich w świetle spisów parafialnych</i>	162
<i>Drzewo genealogiczne Rodziny Marciszewskich</i>	164
CZEŚĆ V Ilustracje. Mroczi czasy współczesne	165
CZEŚĆ VI Ilustracje. Mroczi - mieszkańcy	173

Mroczki statystycznie

Liczba mieszkańców:	Wieś:	45 mieszkańców
	Kolonia:	58 mieszkańców
	Razem:	103 mieszkańców

Ilość wdów i wdowców:	Liczba wdów:	13
	Liczba wdowców:	3

Ilość kawalerów i panien Liczba kawalerów:	15 (w tym po 40 - trzech)
	Liczba panien: 11 (w tym po 40 - jedna)

Ilość rodzin o tym samym nazwisku:	NAZWISKO	ILOŚĆ RODZIN
	Szeszko	5
	Dąbrowski	4
	Mroczko	3
	Sokołowski	3
	Tyszkiewicz	2
	Rafałowski	2

Ilość domów zamieszkałych oraz niezamieszkałych:	Domy zamieszkałe na stałe:	29
	Domy zamieszkałe czasowo:	5
	Domy niezamieszkałe:	2

Ilość hodowców bydła, trzody oraz koni:	Liczba hodowców bydła:	17
	Liczba sprzedawców mleka:	14

Czy są osoby, które mieszkają w danej miejscowości a pracują w innej miejscowości?

Osoby mieszkające, a pracujące w innych miejscowościach – 9

Ilość posiadanych przez mieszkańców samochodów, traktorów oraz kombajnów:

Liczba samochodów:	30
Liczba traktorów:	44
Liczba kombajnów zbożowych:	9

CZEŚĆ I Wieś Mroczki

Podlaska wieś Mroczki. Szkic historyczny do 1939 r.

Józef Maroszek

Mroczki, dziś wieś rolnicza w gminie i parafii Trzcianne, w powiecie monieckim, ma swoją dawną i interesującą historię. W XV-XIX w. była to tzw. okolica szlachecka, taka jak inne w pobliżu: Bajki, Boguszki, Chojnowo, Milewo, Pisanki, Szorce, Zajki, zamieszkała przez ród drobnoszlachecki Mroczków. Prócz własności drobnoszlacheckiej we wsi znajdował się większy dział własnościowy i funkcjonował majątek ziemski z pańskim dworem, a jego pola uprawiali zagrodnicy. Jednocześnie we wsi mieszkali chłopci poddani tego dworu, którzy płacili właścicielom szlacheckim czynsz, a w czasach późniejszych odrabiali pańszczyznę.

Układ przestrzenny Mroczek jest typowym dla wsi bojarских, zamieszkałych przez rodziny bojarów obowiązanych do stawiania w poczcie wojennym właściciela dóbr. Wsie te charakteryzują się układem ulicówki wiodącej do założenia dworskiego najzamożniejszego z bojarów, założenia które oddzielał od pozostałej części gościniec, w przypadku Mroczek biegnący z Trzciannego do Goniądza. Tak, jak i inne wsie bojarские Mroczki rozciągają się wzdłuż strumienia (Kamionki), na którym w obrębie założenia dworsko-ogrodowego wybudowano stawy wodne. Tego typu układy przestrzenne typowe dla wsi bojarских powstawały w XV w., na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Mroczki powstały na terenie historycznej mazowieckiej ziemi wiskiej. Musiało to być w czasach, gdy powiat ten zmienił swą przynależność państwową stając się własnością litewską. Jakie były tego okoliczności? Otóż 2 grudnia 1382 r. Krzyżacy wzięli w zastaw ziemię wiską wraz z powiatem goniądzkim. 12 października 1398 r. na wyspie Salin Krzyżacy z księciem litewskim Witoldem za-

warli tajny układ graniczny.¹ Część ziemi wiskiej, - powiat goniądzki Krzyżacy odstąpili Witoldowi. Nie wiedząc o tym układzie, książę mazowiecki Ziemowit IV wykupił w Malborku 15 stycznia 1399 r. zastawione Zakonowi Krzyżackiemu Zawkrze, Płońsk i Wiznę. Brakującą mu do spłaty sumę, wraz z dawną zabezpieczył dalszym zastawem ziemi wiskiej.² Wkrótce ją wykupił, bo 30 grudnia 1401 r. w Błoniach tenże książę plocki Ziemowit IV zastawił swemu bratu Januszowi I księciu czerskiemu ziemię wiską wraz z powiatem goniądzkim za sumę 4545 kop gr. praskich,³ która posłużyła na wykupienie ziemi wiskiej od Krzyżaków, na spotkaniu z wielkim mistrzem 29 I 1402 r. w Toruniu.⁴ Wyszło na jaw, że powiat goniądzki zajęli Litwini z mocy tajnego układu z Krzyżakami. Janusz I i Siemowit IV wystąpili ze skargą. Wielki mistrz listem z 2 VII 1402 r. wyparł się tej machinacji, oskarżając księcia Witolda, że źle interpretuje układ zawarty z Zakonem.⁵ Utrata powiatu goniądzkiego i Rajgrodu przez Mazowsze na rzecz Litwy okazała się być trwałą. Jeszcze w 1409 r. książę Witold w swym liście wspominał, że Goniądz należał przedtem do księcia Janusza, który stanął w obronie swych ludzi z Goniądza.⁶

Obserwując zabytkowy układ przestrzenny wsi Mroczi dochodzimy do wniosku, że musiał powstać po 1398 r., w czasie, gdy wieś należała do Litwy. Oczywiście dotyczyło to kształtu rozplanowania wsi, bo na służbie bojarskiej znaleźli się Mazowszanie, drobne rycerstwo tu już zamieszkałe wcześniej.

Mroczi pod Wąsoszem za Biebrzą

Tak jak i inne sąsiednie miejscowości – Chojnowo i Wilamówka, tak i Mroczi posiadają swoje odpowiedniki w powiecie wąsoskim, poza rzeką i szeroką doliną rzeczną Biebrzy. Ten podstawowy problem jest bardzo istotny z punktu widzenia rekonstrukcji procesów osadniczych na terenie dawnej parafii trzciańskiej. Dokumentuje najdawniejsze, jeszcze XV-wieczne powiązania osadnicze.

Na terenie powiatu wąsoskiego, na prawym brzegu Biebrzy, wybitny historyk

1 *Codex epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae 1376- 1430*, wyd. A. Prohaska, „Monumenta Medii Aevi Historica Res gestas Poloniae illustrantia”, t. 6, Kraków 1882, nr 187, s. 55; L. Kolankowski, *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów*, t. I (1377-1499), Warszawa 1930, s. 64.

2 *Iura Masoviae terrestria. Pomniki dawnego prawa mazowieckiego ziemskiego*, opr. J. Sawicki, t. I, Warszawa 1972 t. I, nr 51, s. 75-76 oraz nr 56, s. 87-89.

3 *Iura Masoviae...*, t. I, nr 51, 52, 56.

4 Por. J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie grajewskim do połowy XVI wieku*, „Studia i materiały do dziejów powiatu grajewskiego”, t. I, Warszawa 1975, s., s. 28, przypis 39.

5 *Codex Epistolaris Vitoldi...*, nr 256.

6 J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie augustowskim od XV do końca XVIII wieku*, „Studia i materiały do dziejów pojezierza augustowskiego”, Białystok 1967, s., s. 45; *Codex Epistolaris Vitoldi...*, nr 179, s. 52 i nr 249, s. 83.

Jerzy Wiśniewski, rekonstruujący osadnictwo na prawym brzegu rzeki Biebrzy, w dopływach rzeki Słuczy, wskazywał dwa strumienie zwane Kamiennym Stokiem. Stwierdził, że właśnie tam 10 włók nad rzeką dostał Mikołaj z Bębnowa. Nadania dokonał pewnie książę mazowiecki Janusz I, w latach 1402-1429 pose-sor zastawny ziemi wiskiej. W 1422 r. wspomniano tam Miczkę, *qui sedet super Camyonistok*. Mikołaj z Bębnowa sprzedał swoje 10 włók na Kamionstoku za 16 kop gr Markowi i Świętosławowi z Żelechowa (pow. sąchocki). W nieznanym czasie ziemię nad Kamionstokiem przeszły w posiadanie Mrocza Kiełczowica. Może nabył je jego ojciec Kiełcz z Jaćwiężyna, wójt w niedalekich Przytułach. Według przywileju księcia mazowieckiego Władysława I z 1436 r. do Mrocza syna Kiełcza należało 12 włók roli i 1 łąk nad Wissą koło drogi do Goniądza. Wieś tę początkowo nazywano Kamionstokiem, a następnie Mroczkami-Kamiennymstokiem. 16 grudnia 1473 r. przed aktami wąsoskimi występował Piotr Mroczkiewicz.⁷ Stanisław Mroczek w 1497 r. brał udział w wyprawie wołoskiej króla Jana Olbrachta, zaznaczono przy tym w spisie że był właścicielem barci.⁸ 2 i 30 marca 1514 r. tenże Stanisław z Mroczek Kamionstoku występował w Wą-soszu przeciw Januszowi i Jakubowi Wężom wójtom z Kubry (powątpiewając w ich szlachectwo), którzy posiadali 2 łany ziemi miary chełmińskiej w dobrach Mroczki Kamionstok. Przy okazji wspomniano synowca Stanisława z Mroczek – Bernarda.⁹

Potomkowie Mrocza herbu Kościesza, zwani też Mroczkami, później zmienili swe nazwisko na Mroczkowski.

Również wieś Chojnowo, tak jak i Mroczki, ma swój odpowiednik na prawym brzegu rzeki Biebrzy. Nazwa przywędrowała spod Łomży, gdzie znajduje się wieś Chojny. W nieznanym czasie 30 włók nad rzeką Ciemianką znalazło się w posiadaniu Jana Jeża z Pienic, który w 1429 r. sprzedał swoje dziedzictwo Ciemiankę braciom Wodzisławowi, Szczepanowi i Borzymowi z Biernatów koło Pienic (pow. przasnyski). Szczepan i Borzym poza tym dostali jeszcze włóki w Lodwigowlesie (powstała tam wieś Chojnowo). Od Szczepana zapewne poszli Chojnowscy. W innym miejscu swego studium osadniczego J. Wiśniewski pisze, że *Nową wieś, lokowaną chyba tylko na części nadania, nazwano Chojnowem na pamiątkę gniazda rodzinnego. Chojnowo wzmiankowane jest po raz pierwszy pod tą nazwą dopiero w 1443 r.. Chojnowscy byli herbu Łada.*¹⁰

Analogicznymi dobrami ziemskimi na lewym brzegu Biebrzy, w pow. goniądzkim jest Wilamówka w dawnym powiecie wąsoskim, położona na prawym brze-gu, w XVI w. zwana niemal identycznie – Wilamowo.

7 *Mazowieckie zapiski herbowe z XV - XVI w.*, wyd. A. Wolff, Kraków 1937, nr 436, s. 95.

8 *Spis rycerstwa powiatu Wizkiego i Wąsoskiego, które uczestniczyło w wyprawie wołoskiej 1497 r.*, wyd. I. T. Baranowski, Warszawa 1913, s. 21 i 27.

9 A. Wolff, *Mazowieckie zapiski*, nr 924 i 926, s. 208-209.

10 J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie grajewskim*, s. 65.

Pierwsza wzmianka historyczna o Mroczech Kamionce pod Trzciannem

20 stycznia 1501 r. w Wilnie, Aleksander Jagiellończyk, wielki książę litewski, na prośbę Bartłomieja, plebana w Trzciannem, nadał kościołowi trzciańskiemu łożysko na rzece Wilamówce na zbudowanie sadzawki i młyna. Rzeka Wilamówka przepływała przez puszcę Dobarz. Teren nadany plebanowi graniczył z własnością dóbr ziemskich Mroczi, szlachcica Mikołaja.¹¹ Również Majątek w Mroczkach koło Trzciannego zwano Mroczi Kamionka (niemal identycznie jak wieś po Wąsoszem).¹² Dokument z 1501 r. jest pierwszą źródłową wzmianką o Mroczkach trzciańskich.

Za rządów wielkiego księcia Aleksandra Jagiellończyka (1492-1506) właścicielem Wilamówki (trzciańskiej) był Marek. Jego dobra ziemskie Marka wzmiankowane były w dokumencie Aleksandra Jagiellończyka dla Macieja Potockiego wójta goniądzkiego. W tymże akcie wspomniany był już młyn plebana trzciańskiego.¹³ Synami Marka z Wilamówki byli Andrzej i ks. Stanisław Dąbrówka, kanonik wileński, pleban dolistowski. 6 października 1529 r., gdy Marek już nie żył, uzyskali od króla Zygmunta Starego zatwierdzenie posiadania ojcowizny i ich prawną niezależność Radziwiłłów z Goniądza. W 1571 r. stwierdzono, że dobra Wilamowo składały się z ok. 55 włók *blotnych* (ok. 908 ha). Ziemianin – Maciej Wilamowski był obowiązany stawić z tej majątności na wojnę 2 jeźdźców konnych.¹⁴ Dobra położone były nad rzeczką Wilamówką.

W lutym 1505 r. król Aleksander Jagiellończyk nadał dobra Goniądz na dziedziczną własność kniaziowi Michałowi Glińskiemu. Przywilejem wystawionym w Wilnie 1 I 1509 r. Zygmunt I nadał dobra rajgrodzkie i goniądzkie z miastami Goniądz i Rajgród Mikołajowi Radziwiłłowi, ówczesnemu wojewodzie trockiemu.¹⁵ Radziwiłł już wcześniej, przed Glińskim, jako namiestnik dobrami tymi zarządzał,¹⁶ (w l. 1494-1504 sprawował funkcję namiestnika bielskiego).¹⁷ Mroczkowie spod Trzciannego pozostawali na służbie bojarskiej właścicieli dóbr goniądzkich, w pierw kniazia Michała Glińskiego (od 1505 r.), a potem po jego

11 *Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej, (1387-1507)*, wyd. J. Fijałek, W. Semkowicz, t. I, z. 2, Kraków 1939, nr 479, s. 563.

12 Centralne Archiwum Historyczne (dalej cyt. CAH) Wilno, f. 694, op. 1, nr 4085, k. 1

13 *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 4 [224]. (1522-1530). Teismų bylą knyga 4*, Vilnius 1997, nr 390, s. 328-329.

14 AGAD Warszawa, Archiwum Skarbu Koronnego (dalej cyt. ASK), dz. LVI, nr G-6, k. 72.

15 Widymat tego przywileju dokonany przez kanclerza Krzysztofa Szydłowieckiego, Nowy Korczyn 14 VII 1529 r. w AGAD, Zb. dok. perg., nr 7566. Widymat abpa Jana Łaskiego, Łowicz 24 VI 1529 r., tamże, nr 7564. Widymat bpa Piotra Tomickiego z 16 VI 1529 r. – Akademia Nauk Wilno, F. 1, nr 97. Zob. *Opisanie rukopisnego otdelenja Vilenskoj Publichnoj Biblioteki*, t. III, Vilna 1898, nr 97.

16 Mikołaj Radziwiłł rozpoczął swą karierę od urzędu krajczego litewskiego, który to urząd zaczął sprawować od 1487, a od 1494 r. był podczaszym litewskim. W 1505 r. został mianowany woj. trockim i marszałkiem ziemskim oraz kanclerzem WKL. Kanclerzem wielkim WKL został w 1510 r. Ożeniony był z Elżbietą Sakowiczówną (ta zm. po 1542 r.).

17 W. Dworzaczek, *Genealogia*, t. 2 Warszawa 1959, tabl. 163.

ucieczce (w 1508 r.) do Moskwy Mikołaja Mikołajewicza Radziwiłła, kanclerza wielkiego litewskiego i wojewody wileńskiego (1509-1522 r.).

25 II 1518 r. w Augsburgu cesarz Maksymilian I nadał Mikołajowi Radziwiłłowi woj. wileńskiemu tytuł *księcia na Goniądzu i Medelach*.¹⁸ Mikołaj Radziwiłł woj. wileński pan na Goniądzu i Rajgrodzie przeprowadził w swoich dobrach rewolucyjne zmiany, zakładał nowe wsie, przebudowywał osadnictwo, komunikację, tworzył nową strukturę kościelną tego obszaru. Budował tu własne państwo, posiadające obok coraz to liczniejszych wsi dwa miasta - Goniądz i Rajgród. Radziwiłłowie mieli w swych dobrach nie tylko poddanych chłopów i mieszczan, ale także własną szlachtę, własne sądownictwo i własną hierarchię urzędniczą (np. koniuszy, skarbnik, marszałek). Stolicą tego państewka prywatnego był Goniądz, w którym wznosił się nad Biebrzą wielki zamek z 4 wieżami. Tutaj rezydowali Radziwiłłowie ze swoją rodziną i tutaj mieścił się zarząd tego państewka. *Państwo goniądzko-rajgrodzkie* posiadało szeroką autonomię. W 1517 r. Zygmunt I król polski uwolnił Mikołaja Radziwiłła woj. wileńskiego, jego żonę i ich prawne potomstwo, wraz ze wszystkimi mieszkańcami dóbr Rajgrodu, Goniądza i Waniewa i wszystkich włości, które posiadali lub które nabędą, bez względu na stan tych mieszkańców od podległości sądom ziemskim, starostów, kasztelanów i wojewodów. Ponadto uwolnił ich od władzy wszelkich urzędników dworskich jak i ziemskich. Otrzymali oni też zwolnienie od wszelkich opłat pieniężnych i naturalnych, wszelkich ciężarów i obowiązków.

Mieszkańcy tych dóbr uwolnieni zostali od służby wojskowej w powiatowych chorągwiach. Do posyłania zaś pocztów lub do płacenia wojennych podatków król miał ich wzywać osobiście lub przez hetmanów. Mogli być powoływani jedynie przed sąd króla lub komisarzy przez monarchę wyznaczonych.¹⁹ Szlachta otrzymywała tam majątki z obowiązkiem służby wojskowej.

Oswobodzenie szlachty z Mroczek od zależności od Mikołaja Radziwiłła z Goniądza

25 IX 1513 r. król Zygmunt I oznajmiał, że skarżyli się do niego ziemianie goniądcy Mikołaja Mikołajewicza Radziwiłła, wojewody wileńskiego, kanclerza WKL, że ten trzymał ich w swojej władzy na mocy przywileju gospodarskiego.²⁰ Kolejną skargę do króla szlachta goniądzka skierowała po śmierci

18 *Katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, wyd. W. Kętrzyński, t. 1, Lwów 1880, nr 148, s. 220-221; M. Baliński, T. Lipiński, *Starożytna Polska*, t. 3, Warszawa 1843, s. 460; G. Błaszczuk, *Radziwiłł Mikołaj*, PSB, t. 30, s. 316-317.

19 CAADR Moskwa, F. 389, op. 1, nr 25, k. 175-177; A. Jabłonowski, *Podlasie*, [w:] *Źródła dziejowe*, t. XVII, Warszawa 1909, cz. 2, s. 238-239; M. Lubavskij, *Litovsko-Russkij sejm*, Moskwa 1901, s. 162, przypis 372.

20 Akademia Nauk Wilno, F. 1-54; *Pergamentų katalogas*, sudarė R. Jisas, Vilnius 1980, nr 200, s. 84-85.

potężnego kanclerza (ten zmarł w 1522 r.)²¹ 6 XII 1522 r. Król Zygmunt I polecał spadkobiercom: Mikołajowi Radziwiłłowi, biskupowi żmudzkiemu, Elżbiecie, wdowie po wojewodzie wileńskim i kanclerzu oraz Janowi namiestnikowi uszpołskim i penianiańskim oraz Stanisławowi, ze względu na skargę ziemian goniądzkich, aby nie czynili krzywd swym ziemianom-poddanym. Skarga dotyczyła bezprawnego zmuszania tej szlachty przez zmarłego Mikołaja Radziwiłła do niezwykłych służb, opłat pieniężnych i uczestnictwa w łowach.²² Szlachta goniądzka powoływała się na wcześniejszy dokument określający wymiar służb. W 1524 r. król odroczył termin sprawy sądowej w tej sprawie.²³ Skarga szlachty zwróciła uwagę królowej Bony na możliwość rewindykacji do domeny monarszej włości radziwiłłowskiej.

W 1529 r. szlachta goniądzka ponowiła sprawę swego poddaństwa przed sądem królewskim. 19 X tego roku zapadł wyrok, wyzwalający spod jurysdykcji i ucisku Radziwiłłów, przywracając wolność tym, którzy wywiedli swe szlachectwo, przywracając im przywileje i wolności, służące innej szlachcie Wielkiego Księstwa Litewskiego: *cała szlachta goniądzka, którzykolwiek albo przywileje przodków naszych mają albo mieli, ale im je odebrano, albo szlachectwa swego przed nami według rozkazania naszego dowiodą przy pospolitym przywileju ziemskim, a przy tej sposobności i wolności, przy której inna szlachta, poddani nasi są, zostawiamy i od mocy i rozkazania panów wojewodzców uwalniamy teraz i na potem...* Dokument królewski wymieniał szlachtę goniądzką i rajgrodzką²⁴, m.in. Mrocza z krewnymi swymi i z braćmi z Boguszek²⁵ i Kamionki.²⁶

Jeden ze spadkobierców, biskup żmudzki Mikołaj Radziwiłł, by zażegnać konflikt z Boną i dworem królewskim - 18 XII 1528 r. darował młodzieńckiemu, zaledwie ośmioletniemu królowi Zygmuntowi Augustowi dobra Knyszyn, Długołękę i Krypno.²⁷ Bp Mikołaj Radziwiłł wkrótce po 3 XI 1529 zmarł.²⁸ 23 II 1530 r. biskup już nie żył, bo król Zygmunt Stary pisał list do namiestnika dóbr goniądzkich Stanisława Radziwiłła, że wystawił dokument dotyczący przejęcia

21 W. Dworzaczek, *Genealogia*, t. 2, Warszawa 1959, tabl. 163.

22 Oryginał znajdował aktu w 2 poł. XIX w. się w Wileńskiej Bibliotece Publicznej, opublikowany drukiem w: *Archeografičeskij Sbornik dokumentov otnosiaščichsja k istorii severo-zapadnoj Rusi. Izdavaemyi pri upravlenii Vilenskago Učebnago okruga*, t. I, Vilna 1867, s. 9-10, nr 12.

23 Tamże., t. I, s. 10-12, nr 13.

24 W. Semkowicz, *Wywody szlachectwa w Polsce w XIV-XVII w.*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego”, t. III, Lwów 1913, s. 242-244.

25 W 1536 r. Jakub i Piotr Boguszek zaświadcza w procesie z Radziwiłłami. *Archeografičeskij Sbornik...*, t. I, nr 18, s. 24.

26 23 VI 1554 r. w Wilnie Zygmunt August potwierdził Jakubowi Kamieńskiemu dziedzicowi z Rybak pod Goniądzem dokument nadawczy Mikołaja Radziwiłła - AGAD Warszawa, Księgi ziemskie bielskie, nr 1, s. 13.

27 Pergaminowy oryginał, dziś nieistniejący, znajdował się w AGAD w Warszawie. Według niego publikacja drukiem w: *Akta Tomicjana*, t. X, Poznań-Kórnik 1899, s. 445-446.

28 Jeszcze 18 X 1529 r. brał udział w uroczystości wyniesienia Zygmunta Augusta na tron wielkoksiążęcy, która odbyła się w zamku wileńskim. Por. W. Pocięcha, *Królowa Bona*, Poznań 1958, t. III, s. 84.

dóbr knyszyńskich: *List do wsich zemjan powetu belskiego, aby vsi zbrojno pospol z dvoreninom gospodarskim echali dlja vztatja do ruk gospodarskich imenja Knyšina od knjazja Mikołaja Radywila bpa žomojtskogo KJM zapisanonogo.*²⁹

Mroczkowie z Mroczek od 1529 r. znajdowali się wśród szlachty niezależnej od Radziwiłłów z Goniądza. Same dobra ziemskie Goniądz dołączone zostały do knyszyńskich dóbr Zygmunta Augusta dopiero w 1571 r. Dokonała tego Anna z Radziwiłłów Kiszczyna wojewodzina witebska. Cztery akty z 5 V 1569 r.,³⁰ 15 IV 1571 r.,³¹ 10 VI 1571 r.³² oraz 6 IX 1571 r.³³, z których 3 osobiście wystawiła Anna, przekazały całe państwo goniądzko-rajgrodzkie królowi Zygmuntowi Augustowi. Król zaznaczył, że był to akt *darowania wiecznego nam i potomkom naszym nie jako królowi polskiemu albo wielkiemu księciu litewskiemu, ale jako własnej osobie naszej*. Darowizna obejmowała imienie swe dziedziczne Goniądz i Rajgród, zamki i miasta, ze wszystkimi wsiami, folwarkami, dworami i bojary ich i imiony z poddawaniem kościelnym i cerkwi ruskich i ze wszystkim grunty, szerokościami, puszciami, łowy i wszelakimi pożytki, k temu imieniu należącemi, ze wszystkim prawem, państwem, własnością, tytułem dziedzicznym, którymkolwiek sposobem i kształtem jej [tj. Annie Kiszczynie] służyło i należało, ze wszystkimi osobliwie porażkami, dochodami, przypadkami, prowentami nic nie wyjmując.³⁴ Poza miastem Goniądzem i jego przedmieściami w skład nowo przyłączonej majątności wchodziły sioła: Szaciły, Smogorówka, Krzeczce, Klewianka, Piwowary, Dziemidy, Szpakowo, Dudki, Potoczyna, Przytulanka, Rusaki, Konopki, Gińce, Krasowo, Zaprudzie, Boguszewo, Zalesie, Trzcianne, Użybole, Poświętne, Dobarz, Romiejki, Ginie, Hornostaje, Oliszki, Dzieżki - razem 310 wł. W sumie areal uzyskany przez króla sięgał blisko pół tysiąca włók, co równe jest 8 250 ha.³⁵

Wcześniej, 5 marca 1530 r. we Wroceniu, położonym tuż przy granicy dóbr goniądzkich zgromadziła się komisja sądowa, wyznaczona przez sąd ziemski bielski mająca na celu wyznaczenie granicy pomiędzy Wroceniem a Goniądzem. Wśród świadków pytanych w tej sprawie wymieniany był Piotr Mroczkowicz.³⁶

W 1536 r. Mikołaj Mroczek zaświadczał w procesie z Radziwiłłami jak winny przebiegać granice włości Radziwiłłów³⁷. 27 lutego 1543 r. określono granice dóbr Kamionka należących do Mikołaja Mroczka i szlachtą z Chojnowa.

29 AGAD, Metryka Litewska, nr 198, s. 554 i nn.

30 Muzeum Narodowe (dalej MN) Kraków, Bibl. Czart., Teki Naruszewicza (dalej TN), nr 79, s. 579.

31 MN Kraków, Bibl. Czart., TN, nr 79, s. 467-473; AGAD, MK, nr 110, k. 147-149.

32 MN Kraków, Bibl. Czart., TN, nr 79, s. 469.

33 AGAD, Zb. dok. perg., nr 8674.

34 MN Kraków, Bibl. Czart., TN, nr 79, s. 469; AGAD, Metryka Koronna, nr 110, k. 147v.

35 J. Maroszek, *Dobra goniądzkie w XVI-XVIII w.*, „Białostoczczyzna”, nr 4(32), 1993 r., s. 3-13; MN Kraków, Bibl. Czart., TN, nr 79, dok. 164, s. 467-473; AGAD, MK, nr 110, k. 147-149; AP Białystok, Kamera Wojenna i domen, nr 2855, k. nlb.

36 *Odgraniczenie sądowe dóbr grodzieńskich i bielskich...*, w r. 1536, „Athenaeum”, oddział II, z. 1, Wilno 1842, s. 173-177.

37 *Archeografičeskij Sbornik...*, t. I, nr 18, s. 23.

Granica zaczynała się od narożnika zwanego Boguszewski i prowadziła do sosny, mając dobra Kamionka po prawej stronie, a Chojnowo po lewej stronie aż do łąki zwanej *Varcholowa* i przez tę łąkę aż do sadzawki plebana trzciańskiego.³⁸ 12 stycznia 1545 r. miało miejsce rozgraniczenie funduszu nadanego kościołowi trzciańskiemu na Dobarzu z dobrami szlacheckimi, tj. ze wsiami: Chojnowo, Wilamówka, Mroczi i Boguszki.³⁹

Córka nieżyjącego już Aleksego Mrocza, Staneta, w 1557 r., wychodząc za mąż za Leonarda syna Jana z Bajek otrzymała od swego męża pisemne zabezpieczenie jej posagu. Inna córka Aleksego Mrocza Jadwiga Mroczkówna była siostrą Stanisława Gąssowskiego, podkomorzego ziemi bielskiej, dziedzica na Kramkówce i Gąsowce Ossech. W 1567 r. Stanisław i Jadwiga Mroczkowscy uczynili rozliczenie z siostrzeńcami Jadwigi – Andrzejem, Maciejem i Adamem Mroczkami z Kamionki, synami Aleksego.⁴⁰

8 sierpnia 1565 r. na popis wojska Wielkiego Księstwa Litewskiego do Rakowa pod Mińskiem Litewskim stawił się Andrzej syn Aleksego z Mroczek. Odnotowano w rejestrze popisu, że z nim przybyło 4 koni, z uzbrojonymi jeźdźcami, z których jeden w zbrojnym kaftanie z oszczepem. Dwa konie z jeźdźcami wystawione były z własności w Mroczkach, trzeci z własności w Boguszkach, a czwarty z własności w Kuleszach. Ważną kwestią było to, że Andrzej Mroczek stawiał się samodzielnie, a nie w poczcie właścicieli Goniądza.⁴¹

Dwa lata później w 1567 r. na kolejny popis wojska, tym razem w Radoszkowiczach pod Mińskiem Litewskim, stawili się z Mroczek i Milewa: Cherubin syn Piotra, konno, w kaftanie, z przyłbicą z kordem i rohatyną, Roslan syn Piotra, konno, w pancerzu, z przyłbicą i rusznicą, Jakub syn Piotra konno, w kaftanie, z przyłbicą i mieczem, Andrzej syn Aleksego Mrocza konno, w kaftanie, z przyłbicą, kopią i rohatyną, Michał Boguszek, konno, w kaftanie, z przyłbicą i mieczem, a także Piotr syn Tomka Milewski, konno, w kaftanie, z kordem i rohatyną.⁴²

W 1569 r. przysięgę na wierność królowi i Koronie Polskiej złożyła szlachta ziemi bielskiej, a wśród szlachty z parafii trzciańskiej byli: Andrzej syn zmarłego Aleksego Mrocza, który przysięgał w swoim imieniu i brata swego Adama z Kamionki. Drugą osobą był Cherubin syn nieżyjącego Piotra, który również w imieniu swoich braci rodzonych Rosłana i Jakuba też złożył przysięgę z Mroczek.⁴³

38 AGAD, Kapicjana, nr 32, k. 15-22.

39 AGAD Warszawa, Metryka Litewska, nr 24, k. 208 – Mroczi; AA Białystok, Wizyta generalna dziekańska kościoła trzciańskiego roku 1783 miesiąca lutego 10 dnia.

40 I. Kapica Milewski, *Herbarz*, wyd. Z. Gloger, Kraków 1870, s.290.

41 *Litovskaja Metrika. Otdel I. Čast III: Knigi Publichnych Del. Perepisi vojska Litovskago*, [w:] Russkaja istoričeskaja biblioteka izdavaemaja Archeografičeskoju kommissieju, t. 33, Petrograd 1915, s. 377-378.

42 Tamże, s. 1174-11175

43 *Akta unji polski z Litwą 1385-1791*, wyd. S. Kutrzeba, W. Semkowicz, Kraków 1932, s. 263.

Marina, córka Andrzeja Mrocza, zaślubiła Tomasza Czaczkowskiego, dziedzica na Brzeźnicy i Topczewie pod Brańskiem. W 1632 r. załatwiła ona swoje sprawy spadkowe z Janem, Jakubem, Stanisławem, synami niegdyś żyjącego Macieja Mrocza dziedzicach na Mroczkach Kamionce.⁴⁴

*Szczególne zmiany w położeniu szlachty podlaskiej, również zamieszkałej w okolicach Trzciannego, nastąpiły wraz z unią lubelską 1569 r. Ostatecznie zarzucono prawa litewskie, które przysługiwały władcy, jego urzędnikom i poddanym, m. in. do korzystania z lasów szlacheckich. Odtąd prawa gruntowe posiadała wyłącznie szlachta. W 1576 r. lustratorzy dóbr królewskich stwierdzili, że „ziemianie KJM, jako: pan [Jakub] Sieklicki, Choynowscy, Kulesze, Kramkowscy, Mroczkowie, panowie Wyłanowscy w imionach swych, gdzie przed tym bartnicy KJM [po] drzewo bartne chodzili, skoro po przyłączeniu Podlasza do Korony, poczęli im tego bronić i do tego czasu bronią, a sami stąd pożytek mają. A tak my tę sprawę odesłali do łaski KJM, wczem nauki potrzebują, jaki się ma pan leśniczy [goniędzki] zachować”.*⁴⁵

W 1580 r. zbierano podatek, zwany poborem na potrzeby toczącej się w Inflantach wojny z Moskalami. Zachował się rejestr opłaconego podatku. Dotyczył on jedynie gruntów uprawianych przez chłopów pańszczyźnianych i zagrodników. Dowiadujemy się z niego, że grunta należące do szlachty Mroczków w parafii trzciańskiej znajdowały się we wsiach: Mroczi Kamionka, Boguszki, Chojnowo, w parafii goniędzkiej we wsi Kulesze Kosówka, a także we wsi Rutkowskie (Rudkowie). W samych Mroczkach Kamionka były 4 działki własnościowe rodziny Mroczków. Największy i pewnie sam folwark posiadał Andrzej Mroczek, którego ziemia chłopska obejmowała 1¼ (21 ha) włóki osiadłe. Poza tym w Mroczkach znajdowały się jego 3 gospodarstwa zagrodnicze. Drugi działek własnościowy w Mroczkach należał do Rosłana Mrocza, który był stryjecznym bratem pierwszego, czyli Andrzeja Mrocza. Również na jego gruntach pracowało 3 zagrodników, ale nie posiadał on wcale swoich chłopów. Pewnie też przebywał z dala od domu rodzinnego, bo jego działek uprawiał wspomniany brat stryjeczny – Andrzej Mroczek. Trzeci z działek własnościowych w Mroczkach Kamionce należał do Jakuba syna nieżyjącego Piotra Mrocza. Gospodarzył on razem ze swym bratem Cherubinem, właścicielem czwartego działki własnościowego. Należała do nich 1 włóka „osiadła”, a więc uprawiana przez chłopów, z których ci płacili należny czynsz. Grunta dworskie, których nie podano jednak powierzchni uprawiali 4 ogrodnicy rolni. Łącznie w samych Mroczkach we wszystkich działkach szlacheckich Mroczków było zaledwie 2¼ włók osiadłych, czyli chłopskich, czynszowych (ok. 37 ha). Resztę areału stanowiła ziemia dworska, podzielona pomiędzy spokrewnionych ze sobą Mroczków.

We wsi Boguszki wyżej już wspomniani bracia Andrzej i Rosłan Mroczkowie posiadali grunty uprawiane przez ich chłopów. Do Andrzeja należała 1 włóka osiadła (16,5 ha), a do Rosłana (nieobecnego, gdy jego własnością za-

44 CAH Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 32.

45 *Lustracje województwa podlaskiego 1570 i 1576*, s. 142-143.

rzęczał tenże Andrzej) dalsze ½ włóki (8,25 ha). Tymczasem w tej samej wsi Boguszki znajdowało się 5 ¼ włók (87 ha) włók drobnoszlacheckich.

Podobnie jak w Mroczkach Kamionce i Boguszkach, tak i w Chojnowie dwa działki własnościowe należały do wzmiankowanych Andrzeja (¾ włók osiadłych – 12 ha i 1 ogrodek) oraz nieobecnego Rosłana (¼ włóki osiadłej). Andrzej Mroczek dalsze ½ włóki szlacheckie posiadał w Kuleszach Kosówce, w parafii goniądzkiej, gdzie też zamieszkiwało 2 jego ogrodników. Tenże Andrzej zarządzał też majątkiem szlacheckim Piotra Rutkowskiego we wsi Rutkowskie (Rudkowo) w parafii goniądzkiej.⁴⁶

Podobnie podatek poborowy zbierano w 1591 r. Nie zachował się jednak tak szczegółowy jak z 1580 r. rejestr, a jedynie jego sumariusz. Dowiadujemy się z niego: że w położonych w parafii trzciańskiej Boguszki, Mroczki, Choinowo, znajdowało się włók osiadłych przez chłopów płacących czynsze 4, a także ogrodników 10.⁴⁷

Mroczki w 1 poł. XVII w.

Rejestr podatkowy z 1635 r. informuje, że w Mroczkach były dwa działki własnościowe, pierwszy z nich należał do Pawła syna niegdyś Grzegorza Mroczka, a drugi do Piotra Niewiarowskiego i innych cząstkowych właścicieli gruntów, którzy posiadali 14 chłopskich poddanych, a sam posiadał dwój „dom na półwłóczku”.⁴⁸

Gniazdo rodzinne Niewiarowskich znajdowało się w ziemi drohickiej. Reprezentant tej rodziny – Andrzej Niewiarowski – kolonizował w końcu XV w. nadane mu wójtostwo boguszewskie, sprowadzając osadników m.in. z ojczystych wsi Niewiarowo-Sochy i Niewiarowo-Przybki. Pierwsza wzmianka o Niewiarowie pojawiła się w 1496 r., w dokumencie kościoła trzciańskiego. W 1502 r. Andrzej, dziedzic na Niewiarowie, ufundował kaplicę przy kościele w Trzciannym pw. Świętych: Andrzeja, Stanisława, Wojciecha, Leonarda i Walentego, uposażając ją w 2 łany we wsi Trzciannie i 2 inne łany we wsi Przytulanka.⁴⁹ Dziećmi Andrzeja Niewiarowskiego byli - syn Leonard (a wnukami po nim: Walenty, Andrzej i Michał wzmiankowani w 1545 r.), córką Małgorzata żona Mikołaja Pęskiego z Głębokiego Stoku vel Pęskich (a wnukami po niej byli: Stanisław, Mikołaj,

46 A. Jabłonowski, *Podlasie*, [w:] Źródła dziejowe, t. XVII, Warszawa 1908, cz. I, s. 119.

47 A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. I, s. 155.

48 AP Białystok, Księga grodzka brańska 1640-1641.

49 *Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej, (1387-1507)*, wyd. J. Fijałek, W. Semkowicz, t. I, z. 3, Kraków 1948, nr 522, s. 626-627; Akt fundacji wpisano do ksiąg ziemskich bielskich, odbywających się w Tykocinie. Wzmiankowano o tym w wizytacji kościoła par. w Trzciannym w 1633 r. Zob. BU Wilno, F. 57, B 54, nr 40, k. 228.

Cherubin, Erazm i Bartłomiej Pęscy).⁵⁰ Tak więc pobożna fundacja 1502 r. nestora rodu dotyczyła patronów jego córki, syna i niektórych wnuków. Zresztą rok wcześniej 28 sierpnia 1501 Aleksander wielki książę litewski nadał kościołowi parafialnemu w Trzciannym pod wezwaniem świętych Piotra i Pawła, Katarzyny, Barbary, Małgorzaty i Doroty oraz jego rektorowi ks. Bartłomiejowi zapisał 2 włóki ziemi, przeznaczając je w szczególności na kaplicę tych Świętych Dziewic w tymże kościele, wspomnianemu zaś rektorowi dał nadto 3 rączki miodu od swego gajownika goniądzkiego, z obowiązkiem odprawiania mszy w tejże kaplicy za zdrowie i grzechy księcia i jego następców.⁵¹

*W lipcu 1645 r. król Władysław IV rozstrzygał spór poddanych ze wszystkich wsi starostwa knyszyńskiego z Pawłem Niewiarowskim administratorem starostwa knyszyńskiego.*⁵² *Gdy w 1645 r. nastąpiło odebranie starostwa knyszyńskiego z rąk administratora Pawła Niewiarowskiego i przekazanie ich innemu administratorowi – Stanisławowi Witkowskiemu,*⁵³ *najprawdopodobniej wyodrębniono dzierzawę Trzciannie, która pozostawała w rękach Pawła Niewiarowskiego.*

12 maja 1635 r. w wyposażeniu kościoła farnego w Goniądzu zwracała uwagę „kapa złoto głowowa, nowa, z listwą aksamitną, zieloną, bogatą, na dnie złotym szyte, takimże i kutasem cura Illustrissimi et Adm. Reverendissimi Domini Gasparis Zaliwski Archidiaconi Vilnensis sprawiona. U tejże kapy guz wielki, robota moskiewska, w pół złocisty od pana Tomasza Mroczkowskiego dany”.⁵⁴

Tomasz Mroczkowski był prawnukiem znanego humanisty Łukasza Górnickiego, po babce Juliannie z Górnickich Stanisławowej Bromierskiej. W 1635 r. należny podatek opłacił ów pan Tomasz Mroczkowski, z wójtostwa goniądzkiego, z poddanych 30, z Góry, z poddanych 2. I. Kapica Milewski twierdził, że był on nie wójtem goniądzkim, lecz wójtem knyszyńskim.⁵⁵

Zachowane księgi chrztów, ślubów i zgonów parafian kościoła trzciańskiego są dobrym źródłem do poznania społeczeństwa wsi, także Mroczek. Wpisy dotyczące chrztów są najwcześniejsze, rozpoczynają się w 1600 r., ślubów i pogrzebów są znacznie starsze, pochodzą dopiero z XVIII w. Dzięki badaniom demograficznym Cezarego Kukli⁵⁶ znamy liczbę ochrzczonych mieszkańców Mroczek w latach 1600-1654 – razem 114 osób, ze wskazaniem liczby chrztów w poszczególnych latach:

50 AGAD Warszawa, Metryka Litewska, nr 216, k. 14-17; I. Kapica Milewski, *Herbarz*, s. 298.

51 *Kodeks dyplomatyczny katedry i diecezji wileńskiej, (1387-1507)*, wyd. J. Fijałek, W. Semkowicz, t. I, z. 3, Kraków 1948, nr 504, s. 613-614.

52 AP Kraków, *Variae civitates et villae*.

53 AGAD Warszawa, ASK, dz. LVI, nr K-11, k. 69, 71v.

54 AP Białystok, Kamera wojenna i Domen, nr 2855, k. 5v.

55 I. Kapica Milewski, *Herbarz*, s. 42; AP Białystok, *Księga grodzka brańska 1640-1641*.

56 C. Kuklo, *Próba analizy demograficznej rejestracji metrykalnej ślubów parafii Trzciannie w I połowie XVII w.*, [w:] „Przeszłość Demograficzna Polski”, nr 13, Warszawa 1981, s. 89-115; Tenże, *Funkcjonowanie społeczności parafialnej na tle analizy rejestracji chrztów parafii Trzciannie 1600-1654*, [w:] *Spółczesność staropolskie*, pod red. A. Wyczańskiego, t. III, Warszawa 1983, s. 189-228.

1600 – 6	1618 – 3	1637 – 1
1601 –	1619 –	1638 – 3
1602 – 1	1620 –	1639 – 2
1603 –	1621 –	1640 – 2
1604 –	1622 – 3	1641 – 4
1605 –	1623 – 1	1642 – 4
1606 –	1624 –	1643 – 4
1607 – 1	1626 – 1	1645 – 5
1608 – 1	1628 – 3	1646 – 2
1609 –	1629 – 5	1647 – 5
1610 –	1630 – 4	1648 – 3
1611 – 2	1631 – 2	1649 – 2
1613 –	1632 – 3	1650 – 5
1614 – 3	1633 – 3	1651 – 3
1615 – 3	1634 – 3	1652 – 2
1616 – 4	1635 –	1653 – 2
1617 – 4	1636 – 7	1654 – 2

Wieś Mroczki w świetle rejestrów pogłównego z lat 1663-1676

W 1667 r. przed aktami ziemskimi tykocińskimi zeznawali Aleksander i Kazimierz, synowie niegdyś żyjącego Jakuba Mroczka. Z kolei w 1674 r. przed księgami urzędu grodzkiego brańskiego, w czasie jego kadencji odprawiającej się w Goniądzu stawali: Kazimierz Mroczek ze swą żoną Eufrozyną córką niegdyś będącego Aleksandra Komorowskiego.⁵⁷

Zachowały się rejestry podatkowe z lat: 1663, 1672, 1674 i 1676. Ukazują one strukturę własnościową we wsi Mroczki:

1663 r.

Registr wybierania pogłównego quarta subditorum generalis contributionis ode stanów i urzędów ziemie bielskiej, tak i od osób status nobiles et plebeis utriusque sexus ritus Graece et Latini przez mię Stanisława Wyszyńskiego, poborcę pogłównego w trakcie tykocińskim, calculandum do skarbu Rzeczypospolitej spisany i podany in anno 1663. Parafia trzcianańska...

⁵⁷ I. Kapica Milewski, *Herbarz*, s.290.

Mroczi

- JM pan Aleksander Mroczek, z panią, panna córka, florenów 6,
niewiasta 1, dziewczyna, bronowłók i pastuch, florenów 4,
laboriosus Jan Mazur, z żoną i córka, florenów 3,
laboriosus Łukasz Flak, z żoną i córką, florenów 3,
laboriosus Jakub Szydleniuk, z żoną, komornica, florenów 3,
laboriosus Lenart Strezo, z żoną i kucharka, florenów 3,
laboriosus Marcin Rudzo, z żoną i dziewczką, florenów 3,
Testes Jakub p[an] Mroczek, czeladzi swoich i poddanych.*
- Szlachetny Grzegorz Mroczek, z żoną, ojciec, parobek i dziewczka, florenów 4.*
- Pan Marcin Mroczek, z panią, synów 2 i córka, parobek, dziewczka, 2 pastuchów,
florenów 8,
laboriosus Jan Kuc z żoną i córka, florenów 3,*
- Szlachetny Kazimierz Gołębiewski, z żoną i brat, florenów 2.*
- Szlachetny Jan Podolecki, z panią, parobek i dziewczka, florenów gr 15.*
- Szlachetna Jozwowa, wdowa, syn, córka, druga córka, nie w pełnych latach, flo-
ren1, gr 15.*
- Szlachetny Marcin Mroczek Grzegorzcyk, z żoną i córką, parobek i kucharka,
floren. 4 gr 15.*
- Szlachetny Maciej Mroczek, jeden, floren 1.*
- Szlachetny Kasper Mroczek, z żoną i matka, florenów 2.*
- Szlachetny Jan Woynicki, z panią, panną, córka, syn, parobek, dziewczka, pastuch,
fl. 6, gr 15.*
- Testes pan Marcin Mroczek Grzegorzcyk, pan Jan Woynicki, etc.*
- Suma: Osób po florenów 3, numero 1, facit florenów 3.*
- Osób po florenów 2, numero 1, facit numero 2.*
- Osób po florenów 1 gr 15, numero 2, facit florenów 3.*
- Osób po florenów 1, numero 42, facit florenów 42.*
- Osób po gr 15, numero 20, facit florenów 10.*
- Proveniens summa czyni florenów 60, doszło do skarbu florenów 56, restat 4. [...]*

1672 r.

*Percepta pieniędzy subsidii charitativi i głów przez mię Wojciecha Karwowskie-
go, poborcy pogłównego do traktu tykockiego, laudo publico ziemie bielskiej, na
sejmiku realationis obranego anno 1672:*

Wieś Mroczki szlachta

- Szlachetny pan Stefan Mroczek, z żoną osób 2, zł 1, gr 15.*
- Szlachetny pan Marcin Mroczek i kucharka, plebeis, osób 2, zł 2.*
- Ogrodnik Kaspar z żoną, osób 2, zł 2.*
- Szlachetna pani Józefowa z córką, osób 2, zł 1.*
- Szlachetny pan Gołębiewski, z żoną, osób 2, zł 1, gr 15.*
- Szlachetna pani Maciejowa wdowa, osoba 1, zł 1.*
- Szlachetny pan Kazimierz Mroczek z żoną, osób 2, zł 4 gr 15.*

Córek dwie i parobek plebeis, osób 3, zł 3.

Ogrodników stanu plebei 7, zł 7.

Szlachetny pan Aleksander Mrocek, żona, córka, osób 3, zł 6.

Parobków dwa i kucharka, plebei, osób 3, zł 3.

Tak na Mrockach i na Boguskach osób ogrodniczych plebei 14, zł 14.

Szlachetny pan Jakub Mroczek, z żoną i parobek, osób 3, zł 3 gr 15.

Szlachetny pan Stanisław Mrocek, z żoną i parobek, osób 3, zł 3, gr 15.

Parobek i kucharka, plebei, osób 2, zł 2.

Ogrodnik 1, z córką, plebei, osób 2, zł 2.

Na Kuleszach tegoż pana Siemion, z żoną, osób 2, zł 2.

Jan Procyk [?], z żoną, osób 2, zł 2.

Szlachetny pan Grzegorz Mrocek, z żoną, osób 2, zł 1 gr 15.

Szlachetny pan Jerzy Mrocek, z żoną i chłopiec, osób 3, zł 5 gr 15.

Na Choynowie Marcin Schodziło [?], z żoną i brat z córką, osób 4, zł 4

Szlachetny pan Jan Mrocek, z żoną i parobek, osób 3, zł 5 gr 154.

Ogrodnik z żoną, plebei, osób 2, zł 2.

Szlachetny pan Jan Woynicki, z żoną i pasierzb, osób 3, zł 6.

Czeladź Jan szlachetny pan Gregorczyk Mroczek i kucharka plebei, osób 2, zł 3.

Ogrodniki na Boguskach Jakub Miziuta z żoną i brat i chłopiec, plebei, osób 4, zł 4.

Jakub Dzieciół, z żoną, syn i dziewczka, plebei, osób 4, zł 4.

Summa provenit osób 86.⁵⁸ [...]

1674 r.

1674 r. jurament uczynili w Goniądzu:

Mroccki

We dworze:

JM pan Aleksander Mroczek, z panią małżonką i panną córką. Osób 3, zł 6.

Czeladzi domowej, utriusque sexus, status plebeis, numero 4, zł 4.

Poddanskich osób utriusque sexus, na różnych miejscach, numero 16, zł 16.

Szlachetny pan Stanisław Mroczek, z żoną, komornica łóżna, Grzegorz Puc, z siostrą osób numero 5, zł 5 gr 15.

Szlachetny pan Jan Mroczek, z żoną, parobek, kucharka, ogrodnik z żoną, osób 6, zł 6 gr 15.

Szlachetny pan Jakub Mroczek, z żoną osób numero 2, zł 1, gr 15.

Szlachetny pan Kazimierz Mroczek, z panią, córka i kucharka, numero 4 zł 7.

U tegoż chłopskich osób utriusque sexus, numero 4, zł 4.k. 935v.⁵⁹

Mroccki

58 AGAD Warszawa, ASK, dz. I, nr 70, k. 780-780v.

59 AGAD Warszawa, ASK, dz. I, nr 70, k. 935v

Szlachetny pan Grzegorz Mroczek, z żoną i córką, osób 3, zł 2.

Szlachetny pan Jerzy Mroczek, z żoną, ogrodnik w Choynowie, z żoną i brat, osób numero 5 zł 5 gr 15.

Szlachetny pan Jan Woynicki, z żoną, dziewczka i pan Jan Matuszczyk Mroczek, osób numero 4, zł 6 gr 15.

Tegoż poddany, samotrzeć, numero 3 zł 3.

Szlachetny Jakub Mroczek, pasierzb Woynickiego, z żoną, osób numero 2, zł 1 gr 15.

Szlachetny Jan Mroczek, z żoną, osób numero 2, zł 1 gr 15.

Szlachetny pani Maciejowa Mroczkowa i Teresa Mroczkówna, osób 2, zł 1.

Szlachetny pan Stefan Mroczek, z żoną, parobek, z żoną, osób numero 4, zł 4 gr 15.

Szlachetny Kazimierz Gołębiowski, z żoną, osób numero 2, zł 1 gr 15.⁶⁰ [...]

Mroczki, subsidii generalis juramentum... 1674

Wieś Mroczki.

Pan Aleksander Mroczek, z panią, panna, córka, parobków 2, kucharka, dziewczyna, ogrodniki

Jakub Szydło z żoną, osób 2.

Kazimierz z żoną, osób 2.

Na Boguszkach Jan Szydło z żoną, osób 2.

Jakub Dzieciol z żoną, osób 2.

Na Choynowie Marcin Szesko, z żoną, osób 2.

Kazimierz Szesko z żoną osób 2.

Thomko Jozwieniuk, z żoną, z Wilamowki, osób 2.

Pan Stanisław Mroczek, z żoną osób 2, komornica lóżna.

Grzegorz Pu, z siostrą, osób 2.

Pan Jan Mroczek, z żoną, parobek, kucharka, osób 4.

Ogrodnik Wojciech Rekel z żoną, osób 2.

Pan Jakub Mroczek, z żoną, osób 2.

Pan Kazimierz Mroczek, z panią, panna córka i kucharka, osób 4.

Ogrodnik Matheusz Lech z komornicą, osób 2.

Marcin Kusy z żoną, osób 2.

Mateusz Przyborowski, pleban trzciański, manu propria.⁶¹

Wieś Mroczki.

Pan Grzegorz Mroczek, z żoną, córka, osób 3.

Pan Jerzy Mroczek, z żoną, osób 2.

Ogrodnik w Choynowie, z żoną i bratowa, osób numero 3.

Pan Jan Woynicki, z żoną, dziewczka i Jan Matuszyk Mroczek, osób numero 4.

Ogrodnik Jakub Mikuta, z żoną i brat, osób numero 3.

Pan Jakub Mroczek, pasierzb Woynickiego, z żoną, osób numero 2.

Pan Kazimierz Gołembiewski, z żoną, osób 2.

60 AGAD Warszawa, ASK, dz. I, nr 70, k. 936.

61 AGAD Warszawa, ASK, dz. I, nr 70, k. 896v

Pani Maciejowa Mroczkova, wdowa, osoba 1.
Panna Teresa Mroczkowna, osoba 1.
Pan Stefan Mroczek, z żoną osób numero 2.
*Parobek Gaspar, z żoną osób 2.*⁶²

1676 r.

Mroczki

*Szlachetny pan Aleksander Mroczek, z panią, panna córka,
parobków dwóch, kucharka, dziewczka, osób numero 7, zł 10.*
Poddańskich osób utriusque seus, na różnych miejscach, numero 16, zł
16.

Szlachetny pan Stanisław Mroczek, z żoną, komornica łóżna, chłop, z żoną, osób
numero 5, zł 7 gr 15.

Szlachetny pan Jan Mroczek, z żoną, parobek i kucharka, osób numero 4, z 4 gr
15.

U tegoż ogrodnik z żon, osób numero 2, zł 2.

Szlachetny pan Jakub Mroczek, z żoną, osób numero 2, zł 1 gr 15.

Szlachetny pan Kazimierz Mroczek, z panią, panna, córka i kucharka, osób nu-
mero 4, zł 7.

U tegoż osób chłopskich sexus utriusque numero 4, zł 4...

Szlachetny pan Grzegorz Mroczek, żoną i córką osób numero 3, zł 2.

Szlachetny pan Jerzy Mroczek z żoną, ogrodnik w Choynowie z żoną i córka, osób
5, zł 5 gr 15.

Szlachetny pan Jan Woynicki, z żoną, dziewczka i Jan Maciejkowicz, osób numero
4, zł 6 gr 15.

Tegoż poddani samopięć, osób numero 3, zł 3.

Szlachetny pan Jakub Mroczek, pasierb Wysockiego, z żoną, osób numero 2, zł 1.

Szlachetny pan Kazimierz Gołębiewski, z żoną, osób numero 2, zł 1

Szlachetna pani Maciejowa Mroczkova, wdowa i pani Teresa Mroczkova, osób
numero 2, zł 1.

Szlachetny pan Stephan Mroczek, z żoną, parobek, z żoną, osób numero 4, zł 5,
*gr 15.*⁶³

62 AGAD Warszawa, ASK, dz. I, nr 70, k. 897v.

63 AGAD Warszawa, ASK, dz. I, nr 70, k. 841v; Podobne dane podaje rejestr pogłównego z tego samego roku zachowany w Muzeum Narodowym w Krakowie, w Bibliotece Czartoryskich, nr IV. 1099, s. 710-711.

Mroccki w XVIII w.

Jeszcze w 1762 r. źródła parafialne stwierdzają, że majątek Mroccki należał do „*generosi Mroccek, pocillatoride Inovroclaviensis*”, w polskim tłumaczeniu „*urodzonego Mroccka, podczaszyca inowrocławskiego*”.⁶⁴

Zgodnie z opisem parafii trzciańskiej z 1784 r. sądzić należy, że majątek Mroccki należał do Karwowskich. „*Mroccki JP Karwowskiego i szlachty, na samą północ pół mile wielkie*”. Przy opisie drogi z Trzcianego do Goniądza pleban trzciański wówczas zanotował: „*droga do Goniądza, gdzie jest kościół parafialny graniczący, między północą i wschodem letnim, począwszy od kościoła trzciańskiego, gdzie wyjeżdżając na pole otwarte o kilkadziesiąt kroków, kolumna z cegieł wymurowana, po lewej stronie tuż przy drodze, przy której drogi rozchodzące się, w lewą do wsi Choynowa, w prawo do wsi Boguszek, w prawo kręto do Knyszyna, Kalinówki i Pisank, wsi szlacheckiej, prosto zaś polem otwartym drogą równą piaszczystą przejechawszy staj ośmioro, lasek osinowy i choinowy, kilkadziesiąt kroków w sobie mający, gdzie wyjechawszy w pole otwarte drogą równą, po lewej stronie różne krzaki, dalej podjeżdżając drogą kamienistą, złą i niewygodną, na pagórek, w lewą stronę o pół ćwierci mile widać wioskę Choynowo, spuszczać się z pagórka drogą kamienistą, złą, polem otwartym, wieś Mroccki JM pana Karwowskiego i szlachty, od kościoła pół mile mierne, którą pomijając brodek błotnisty i kamienisty na rzeczce Kamiance, z której wyjeżdżając w pole otwarte droga kręto w lewą stronę do wsi Wilamowski, na północ ku zachodowi letniemu, polem pół ćwierci mi, lasem czarnym, drogą złą, błotnistą i korzenistą, niewygodną $\frac{3}{4}$ mile, przez którą rzeczka ciekąca nazwiskiem Gauda, dalej droga na bór i łąki do rzeki Biebrza, zimowa, mila wielka jedna, prosto zaś w górę polem otwartym, zostawiając laski w lewą i prawą stronę, do figury, od której spuszczać się droga ciasna i dolista i glejowata do wsi Kulesz, z której wyjeżdżając bród twardy na rzece Kossowce, poczynający się od wsi Oliszkow w parafii goniądzkiej będący, a ciągnący się przy wsi Kuleszach, przez las czarny, do wsi Wilamowki, od którego przejechawszy drogą kamienistą, piaszczystą, polem otwartym pół ćwierci mile pod sam bór kramkowskiej wsi, tam się kończy parafia trzciańska, pod sama północą, a zaczyna goniądzka.*”⁶⁵

64 AA Białystok, Inventarium generale parochiae trzcianensis ... 1762.

65 Biblioteka Narodowa Kijów, nr 6009, s. 69; *Opisy parafii dekanatu augustowskiego z roku 1784*, opr. W. Wernerowa, „*Studia Podlaskie*“, t. IV, Białystok 1993, s. 222-230; *Rękopiśmienne opisy parafii litewskich z 1784 roku. Dekanat knyszyński i dekanat augustowski*, opr. W. Wernerowa, Warszawa 1996, s. 214-224.

Mroccki do 1915 r.

W 1795 r. wieś Mroccki znalazła się w zaborze pruskim, w departamencie białostockim, w powiecie goniądzkim. W 1807 r. na mocy traktatu tylżyckiego obwód białostocki, z powiatami Białystok (gdzie znajdowało się Trzcianne i Mroccki), Sokółka, Bielsk Podlaski i Drohiczyn Napoleon przekazał Rosji. Taka sytuacja polityczna trwała do 1812 r., kiedy przez krótki czas w czasie wojen napoleońskich wkroczyły wojska polskie i francuskie i rozpoczął się kilkumiesięczny okres niepodległości. W 1813 r. ponownie wróciło władanie Rosji. Mroccki w powiecie białostockim znajdowały się w obwodzie białostockim (do 1842 r.). W 1842 r. po likwidacji obwodu, cztery jego powiaty włączono do guberni grodzieńskiej. W Imperium Rosyjskim ziemi te pozostawały do I wojny światowej, do 1915 r.⁶⁶

24 stycznia 1851 r. sporządzono inwentarz majątku Mroccki. Czytamy w nim, że majątek należał do Antoniego, syna Stefana Haraburdy. Majątek składał się z folwarku i wsi chłopskiej oraz domów zagrodników. Łącznie mieszkało w nim 67 „dusz”. Znajdowało się tam 12 domów chłopów pańszczyźnianych i 9 domów zagrodniczych. Ziemi ornej licząco 250 dziesięcin (275 ha), łąk 120 dziesięcin (132 ha), lasów 120 dziesięcin (132 ha), pastwisk 200 dziesięcin (220 ha). Razem było 690 dziesięcin (760 ha). Na zabudowania folwarku składały się: dwór pański, drewniany, kryty dachówką 43x15 arszyn (30,5x10,7 m), oficyna drewniana, kryta gontem 35x16 arszyn (24x11 m), dom ogrodnika 20x14 arszyn (14x10 m), gorzelnia, z aparatem dna 80 pudów bimbru (1310 l), obora dla krów 38x16 arszyn (27x11 m), stajnia drewniana, szopa na sieczkę, chlew dla bydła, spichlerz 32x16 arszyn (22x11 m), stodoła drewniana na kamiennych słupach 100x30 arszyn (71x24 m). U chłopów pańszczyźnianych, u każdego znajduje się dom mieszkalny, obora i chlew dla bydła. Cały majątek dawał dochodu rocznego 1500 rubli srebrem.⁶⁷

Z wydarzeń politycznych, które zdarzyły się w tym okresie najtragiczniejszym było powstanie styczniowe 1863-1864 r.. W maju 1863 r. wachmistrzem żandarmów w partii powstańczej Kobylińskiego był niejaki Leopold Pietrowski, liczący ok. 28 lat ze wsi Mroccki.⁶⁸

66 E. Korneluk, S. Kułak, *Ewidencja założenia dworsko-ogrodowego w Mroczkach gminie Trzcianne*, Lublin 1985 (maszynis PSOZ Delegatura w Łomży).

67 Centralne Archiwum Historyczne Grodno, f. 1, op. 27, nr 1258, k. 12.

68 *Povstanczeskoe dviżenie v Grodnenskoj gubernii 1866-1864*, Brest 2006, nr 92, s. 294 i nr 96, s. 300.

Spis mieszkańców Mroczek z 1843 r.

WIEŚ MROCZKI					
Lp.		Stan społeczny	Lat	Mężczyźni	Kobiety
4866	Pan Franciszek Petrowski s. Jana	szl.	43	1	
4867	żona Antonina	szl.	40		1
4868	syn Hipolit	szl.	10	1	
4869	córka Emilia		12		1
4870	córka Olimpia		8		1
4871	służący Tomasz Wiszowaty		20	1	
4872	służący Wojciech Znosko		20	1	
4872	służąca Anna Szemietówna		17		1
4874	Maciej Lenkiewicz, s. Józefa		40	1	
4875	żona Helena		45		1
4876	córka Agnieszka		16		1
4877	córka Katarzyna		9		1
4878	Antoni Szeszko s. Mateusza		26	1	
4879	żona Rozalia		22		1
4880	syn Franciszek		4		
4881	córka Rozalia		7		1
4882	służący Franciszek Dzieszuta, s. Adama		18	1	

4883	Jan Dąbrowski s. Jana	50	1	
4884	ż. Petronela	50		1
4885	s. Franciszek	20	1	
4886	s. Kazimierz	7	1	
4887	s. Laurenty	12	1	
4888	c. Rozalia	5		
4889	służąca Ewa Krzysztofowiczówna służący Tadeusz Skarżyński s.	20		1
4890	Tadeusza	60	1	
4891	ż. Małgorzata	50		1
4892	c. Adolfina	14		1
4893	Józefat Lenkiewicz s. Józefa	60	1	
4894	ż. Maria	60		1
4895	c. Aniela	15		1
4896	Mateusz Szydłowski, s. Gabriela	26	1	
4897	ż. Ewa	26		1
4898	s. Józef	2		
4899	c. Agnieszka	4		
4900	służący Antoni Borkowski	14	1	
4901	Kazimierz Dąbrowski s. Marcina	28	1	
4902	ż. Teresa	28		1
4903	ich s. Andrzej	5		
4904	ich s. Franciszek	1		
4905	ich c. Teresa	3		
4906	matka Maria Szczepińska	60		1
4907	służący Jakub Piechowski	15		
4908	służąca Maria Skarżyńska	23		1

4909	Antoni Szeszko s. Mateusza		25	1	
4910	ż. Maria		22		1
4911	ich s. Stanisław		1		
4912	siostry Agnieszka Dąbrowska siostra Katarzyna Dąbrowska		14		1
4913	brat Baltazar Szeszko		25		1
4914			22	1	
4915	Józef Krzysztochowicz s. Józefa		25	1	1
4916	ż. Franciszka		23		1
4917	c. Franciszka		5		
4918	c. Paulina		3		
4919	Adolf Szydłowski, s. Jana		45	1	
4920	ż. Maria		45		
4921	s. Wincenty		10	1	
4122	c. Franciszka		18		1
4123	c. Agnieszka		16		1
4124	c. Paulina		3		
4925	Wincenty Mroczek s. Wojciecha	szl.	58	1	
4926	ż. Maria		50		1
4927	Józef Mroczek a. Tomasza		35	1	
4928	ż. Anna		25		1
4929	c. Maria		1		
4930	służąca Wiktoria Iwanczewska		19		1
4931	służąca Maria Mroczkówna		11		1
4932	Anastazja Mazurkiewiczowa		40		1
4933	jej c. Maria		14		1

4934	Klemens Mroczek s. Walentego	szl.	50	1	
4935	ż. Marta		51		
4936	s. Adam		16	1	
4937	s. Wincenty		7	1	
4938	s. Antoni		4		
4939	c. Karolina		10		1
4940	Jan Szydłowski s. Antoniego	p.H*	55	1	
4941	ż. Maria		50		1
4942	Franciszek Szydłowski s. Jana		20	1	
4943	ż. Anastazja		20		1
4944	c. Antonina		1		1
4945	Antoni Szydłowski		5		
4946	Franciszka Szydłowska		19		1
4947	Ignacy Szeszko, s. Mateusza	p.H*	40	1	
4948	ż. Teresa		30		1
4949	s. Józef		3		
4950	c. Helena		2		
4951	matka Maria Szeszkowa		50		1
4952	jej s. Laurenty		20	1	
4953	jej c. Rozalia		15		1
4954	Franciszek Dąbrowski s. Marcina	p.H*	24	1	
4955	ż. Maria		18		1
4956	Jan Dąbrowski		17	1	
4957	Służąca Maria Szydłowska		15		1
4958	Paweł Mazurski		85	1	

4959	Michał Szydłowski, s. Antoniego	p.AH*	50	1	
4960	ż. Katarzyna		45		1
4961	s. Laurenty		23	1	
4962	s. Wincenty		8	1	
4963	s. Augustyn		4		
4964	c. Antonina		20		1
4965	c. Barbara		15		1
4966	Helena Szeszkowa		55		1
4967	Jan Jacewicz, s. Jana	p.AH*	40	1	
4968	jego s. Kazimierz		5		
4969	jego siostra Anna Jacewiczówna		26		
4970	Józef Mikłaszewski s. Antoniego	p.AH*	27	1	
4971	ż. Urszula		22		1
4972	c. Maria		3		
4973	siostra Anna Mikłaszewska		20		1
4974	siostra Emilia Rozanowska		13		1
4975	służący Karol Mońko		19	1	
4976	Jan Szeszko s. Jana	p.AH*	80	1	
4977	ż. Ewa		70		1
4978	Franciszek Szeszko, s. Jana		36	1	
4979	ż. Rozalia		29		1
4980	ich c. Elżbieta		6		
4981	ich. c. Maria		4		
4982	służąca Ewa Szeszkówna		17		1
4983	służąca Ewa Dąbrowska		19		1
4984	służący Michał Dąbrowski		20	1	

4985	Ignacy Szeszko s. Jana	p.AH*	50	1	
4986	ż. Aniela		46		1
4987	s. Tomasz		20	1	
4988	s. Jan		12	1	
4989	s. Andrzej		4		
4990	c. Franciszka		10		1
4991	c. Petronela		7		1
4992	Katarzyna Szydłowska		30		1
4993	jej s. Andrzej		4		
4994	jej c. Teofila		7		1
4995	Michał Cieciora s. Benedykta		25	1	
4996	ż. Anna		23		1
4997	c. Maria		2		
4998	służąca Maria Szeszkówna		15		1
4999	Maciej Szeszko s. Macieja	p.AH*	60	1	
5000	Antoni Szeszko s. Macieja		40	1	
5001	jego ż. Franciszka		37		1
5002	ich s. Piotr		17	1	
5003	ich s. Łukasz		11	1	
5004	ich s. Jan		1		
5005	ich c. Franciszka		7		1
5006	ich c. Maria		3		
5007	Elżbieta Trykoszczanka		20		1
5008	Stanisław Skarżyński s. Tadeusza	p.AH*	42	1	
5009	ż. Aniela		27		1
5010	c. Zofia		2		
5011	c. Józefa		9		1
5012	Antoni Szydłowski		66	1	
5013	ż. Eleonora		55		1
5014	Paweł Szydłowski, s. Antoniego		23	1	
5015	ż. Eleonora		20		1

MAJĄTEK MROCZKI					
5016	pan Antoni Haraburda, s. Stefana	p.AH*	40	1	
5017	żona Maria		36		1
5018	ich syn Antoni		7	1	
5019	ich syn Henryk		3		
5020	ekonom Władysław Pisanko		25	1	
5021	gumienny Stanisław Cimochowicz		23	1	
5022	Wojciech Szydłowski		24	1	
5023	Stanisław Szydłowski		28	1	
5024	Jan Szeszko		26	1	
5025	Antoni Szeszko		30	1	
5026	Antoni Bajko		14	1	
5027	Jakub Skarżyński		14	1	
5028	Jan Szydłowski		10	1	
5029	Marcin Wasilewski		26	1	
5030	Bernard Dąbrowski		25	1	
5031	Ignacy Wołodkiewicz		45	1	
5032	Stefan Sadorski		28	1	
5033	Anna Szydłowska		30		1
5034	jej c. Katarzyna		10		1
5035	Teresa Skarżyńska		26		1
5036	Katarzyna Szeszkówna		23		1
5037	Rozalia Nowikówna		24		1
5038	Ewa Iwanicka		30		1
5039	Jan Milewski		35		
5040	jego żona Petronela		33		1
5041	Jan Szydłowski		26	1	
5042	Antonina Mazurkiewiczówna		16		1

* p.H - pan Haraburda

p.AH - pan Antoni Haraburda

Mieszkańcy wsi Mroczy w 1882 r.

L.p.	M	K	Wieś Mroczy 1882 r.	M. wiek	K. wiek	Puwagi
1.	1		Bernard Dąbrowski s. Marcina	68		P*
		1	Jego żona Agnieszka z Lenkiewiczów		53	
	2		Ich synowie pierwszy Piotr	26		
	3		Drugi Antoni	24		
		2	Jego żona Anna z Pelchów		26	
		3	Córki Bernarda: Pierwsza Katarzyna Druga Józefa		19 12	
2.	4		Adam Szeszko s. Tomasza	28		P*
		5	Jego żona Franciszka z Lipińskich		27	
		6	Ich córka Józefa		2	
	5		Brat Adama: Józef	15		
		7	Siostra Adama: Antonina		22	
		8	Matka Adama: Cecylia z Łapińskich żona Tomasza		60	
3.	6		Kazimierz Dąbrowski s. Marcina	80		P*
		9	Jego żona Teresa z Wasilewskich		66	
		10	Ich córka Józefa		23	
	7		Ich synowie: pierwszy Andrzej	43		
		11	jego żona Antonina z Szydłowskich		38	
	8		ich synowie pierwszy Józef	17		
	9		drugi Antoni	15		
	10		trzeci Franciszek	12		
	11		drugi syn Kazimierza: Franciszek	38		
		12	Jego żona Józefa z Zajkowskich		32	
	12		Ich synowie pierwszy Konstantyn	9		
	13		Drugi Bolesław	1		

4.	14	Józef Szeszko s. Antoniego	37	36	P*
	13	Jego żona Aleksandra z Kuczyńskich	8		
	15	Ich syn Antoni	9		
	14	Ich córki Pierwsza Emilia	16		
	15	Druga Aleksandra	30		
	16	Brat Józefa: Jan	24		
	16	Jego żona Franciszka z Trykozów	1		
	17	Ich syn Bolesław	68		
5.	17	Matka Józefa: Maryjanna z Dąbrowskich, żona Antoniego			
	18	Jan Dąbrowski s. Marcina	63	28	
	18	Jego żona Agnieszka z Szydłowskich	16		
	19	Ich córka Wiktoria	22		
	19	Ich synowie: pierwszy Wincenty	29		
	20	drugi Józef	24		
20	jego żona Józefa z Siemienków				
6.	21	Jakub Skarżyński s. Tadeusza	53	48	P*
	21	Jego żona Katarzyna z Lenkiewiczów	22		
	22	Ich syn Józef	15		
	22	Ich córka Paulina			
7.	23	Antoni Mroczo s. Józefa	42	30	
	23	Jego żona Franciszka z Majerskich	11		
	24	Ich synowie Pierwszy Konstanty(n)	9		
	25	Drugi Józef	6		
	26	Trzeci Jan	4		
	27	Czwarty Bolesław			
	24	Córka Kamila	1		
	28	Bracia Antoniego: Pierwszy Aleksander	26		
	29	Drugi Franciszek	30		
	25	Jego żona Teofila z Gęślickich	20		
	26	Matka Antoniego Anna z Niebrzydowskich żona Józefa	53		

8.	30		Adam Mroczo s. Klemensa	63		P*	
		27	Jego żona Aleksandra z Milewskich		48		
		31	Ich synowie pierwszy Franciszek	22			
		32	drugi Józef	13			
		28	córka Marianna		6		
9.	33		Stanisław Szydłowski s. Jana	67		P*	
			Jego żona Antonina z Danowskich		67		
		34	Jego synowie pierwszy Józef	22			
		35	Drugi Wincenty	32			
		29	Jego żona Teofila z Burzyńskich		27		
		30	Ich córki pierwsza Anna		5		
		31	Druga Emilia		2		
		36	Trzeci syn Stanisława: Jan	26			
		32	Jego żona Antonina z Osowskich		21		
10.		33	Wdowa Katarzyna z Dąbrowskich – Szydłowska		63	P*	
		34	Pawła Szydłowskiego żona		22		
		37	Jej córka Anna	38			
		35	Syn Antoni		32		
		36	Jego żona Magdalena z Guzowskich		8		Pa*
		37	Ich córki pierwsza Paulina Druga Aleksandra		1		

11.	38	Ignacy Szeszko s. Macieja	78	
		38 Jego żona Teresa z Iwanickich		68
		39 Ich córka Ewa		22
		39 Ich synowie: pierwszy Antoni	29	
		40 Drugi Feliks	22	
		41 Trzeci Wincenty	26	
		40 Jego żona Anna z Dziobów		26
		42 Ich syn Władysław	1	
		43 Czwarty syn Ignacego Franciszek	43	
		41 Jego żona Magdalena z Mroczków		33
		44 Ich synowie pierwszy Aleksander	6	
		45 Drugi Feliks	4	
		42 Córka Anastazja		8
		46 Piąty syn Ignacego: Józef	46	
		43 Jego żona Marianna z Kuczyńskich		33
		44 Ich córki: pierwsza Michalina		6
		45 Druga Aleksandra		2
		47 Szósty syn Ignacego Jan	35	
	46 Jego żona Ewa z Liwskich		30	
	48 Ich synowie: pierwszy Feliks	13		
	49 Drugi: brak imienia			
	47 Ich córki : Pierwsza Paulina		10	
	48 Druga: brak imienia			
12.	50	Andrzej Masłowski (brak im. ojca)	53	
		49 Jego żona Paulina z Szydłowskich		33
		51 Ich synowie pierwszy Franciszek	11	
		52 Drugi Wincenty	8	

13.	53		Franciszek Dąbrowski s. Marcina	73	
		50	Jego żona Marianna z Liwskich		68
	54		Ich synowie: pierwszy Józef	35	
	55		Drugi Piotr	26	
	56		Trzeci Antoni	33	
		51	Jego żona Anastazja z Milewskich		22
	57		Ich syn Aleksander	3	
	58		Czwarty syn Franciszka Ludwik	41	
		52	Jego żona Wiktoria z Rodzajewskich		33
	59		Ich synowie pierwszy Jan	11	
	60		Drugi Wincenty	2	
		53	Ich córki pierwsza Paulina		12
		54	Druga Józefa		5
	55	Trzecia Marianna		2	
14.		56	Wdowa Joanna z Aponowiczów		50
			Żona Jana Szeszko		
	61		Ich synowie: pierwszy Andrzej	26	
	62		Drugi Wiktor	23	
	63		Trzeci Franciszek	18	
	64		Czwarty Wincenty	5	
		57	Ich córki: Pierwsza Aniela		22
	58	Druga Maryjanna		12	
	59	Trzecia Marcela		9	
15.	65		Franciszek Dąbrowski s. Jana	73	
		60	Jego żona Franciszka z Szydłowskich		53
		61	Ich córka Aleksandra		18
	66		Ich synowie: Pierwszy Józef	19	
	67		Drugi Ludwik	33	
		62	Jego żona Michalina z Mikiewiczów		23
	68		Ich syn Aleksander	4	
	63	Ich córka Stefania		2	
16.	69		Józef Krysztochowicz s. Józefa	73	
		64	Jego żona Krystyna z Olechnowskich		56
	70		Ich synowie: Pierwszy Jan	20	
	71		Drugi Antoni	15	
	65	Ich córka Katarzyna		26	

17.	72		Mateusz Kuc s. Józefa	66	
		66	Jego żona Marjanna ze Skarżyńskich		59
	73		Ich synowie: Pierwszy Józef	28	
		67	Jego żona Anna z Kawoszków		44
		68	Ich córki Pierwsza Katarzyna		19
		69	Druga Marianna		12
		70	Trzecia Aleksandra		2
	74		Drugi syn Mateusza – Jan	33	
	71	Jego żona Wiktoria z Szeszków		26	
	75	Syn Wiktorii – Józef nieślubny	4		
18.	76		Wincenty Mazurkiewicz s. Pawła	63	
		72	Jego żona Ewa z Krysztuchowiczów		62
	77		Ich syn Franciszek	33	
		73	Jego żona Józefa z Kamińskich		26
	78		Ich syn Jan	3	
	79		Zięć Wincentego Jan Świerzbński urodzony jako nieślubny	25	
		74	Jego żona Rozalia z Mazurkiewiczów		23
	80		Ich syn Franciszek	1	
	75	Matka Jana Paulina		50	
19.	81		Andrzej Szydłowski s. Wojciecha	43	
		76	Jego żona Marianna z Kaczyńskich		43
	82		Ich syn Wojciech	20	
		77	Ich córka Rozalia		15
20.		78	Petronela Wasilewska		43
	83		Jej syn Stefan	17	
21.	84		Józef Sak s. Jana	65	
		79	Jego żona Józefa z Rogalewskich		56
	85		Syn Józefy – Wojciech Rogalewski	26	
		80	Jego żona Anna z Kuców		21
22.	86		Antoni Orzewski – ur. jako nieślubny	45	
		81	Jego żona Anna z Czackowskich		46
		82	Ich córka Marianna		3
Posiadłość Mroczi					

24.		1	Wdowa Marianna z Kalinowskich Zdunek		46	
	1		Jej synowie pierwszy Aleksander	16		
	2		Drugi Laurenty	10		
		2	Córka Józefa		13	

* P - Przytulański
Pa - Pawlina

Spis mieszkańców wsi Mroczki w 1910 r.

parafian Kościoła Rzymskokatolickiego w Trzciannem.⁶⁹

L.p.	Mężczyźni	Kobiety		Mężczyźni wiek	Kobiety wiek
			dwór Mroczki		
1.	1	1	Henryk Haraburda	68	
	2	2	żona syn Antoni córka Wanda	48	
			czworaki		
1.	1	1	Władysław Lewandowski furman	50	42
	2	2	żona Agata syn Michał	15	19
		3	córka Zofia		16
		4	córka Marianna		12
		5	córka Janina		22
		6	córka Zamężna Stefania Kulikowska		2
			córka Józefa		

69 Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej w Trzciannem, Księga spisu parafian z XIX i XX w.

2.	3		Andrzej Jackiewicz kucharz	60	
		7	żona Józefa		36
	4		syn Józef	7	
		8	córka Anna		12
		9	córka Anastazja		11
			czworaki we wsi		
3.		10	Katarzyna Gołaszewska		50
	5		syn Bronisław	19	
		11	córka Jadwiga		13
		12	córka Helena		10
4.		13	Wiktoria Dąbrowska		50
	6		syn Antoni	22	
		14	córka Władysława		24
			młyn		
5.	7		Jan Wasilewski	42	
		15	żona Ludwika		41
	8		syn Adolf	14	
	9		syn Kazimierz	7	
	10		syn Michał	4	
		16	córka Marianna		17
		17	córka Bronisława		12
			wieś Mrocзки		
1.	1		Józef Dąbrowski	46	
		1	żona Antonina		47
		2	córka Emilia		16
		3	córka Aleksandra		11
2.	2		Antoni Krzysztofowicz	40	
		4	żona Franciszka		40
	3		syn Piotr	19	
		5	córka Zofia		16
		6	córka Marianna		11
		7	córka Jadwiga		8
		8	córka Antonina		4

3.	4	9	Antoni Rozenek Żona Marianna	38	39
	5		Syn Franciszek	11	
	6	10	Syn Antoni Córka Marianna	2	5
4.	7	11	Kazimierz Sokołowski, kowal żona Marianna	53	49
	8		syn Józef	12	
	9		syn Dominik	20	
	10		syn Bolesław	17	
	11		syn Franciszek	5	
5.	12	12	Ludwik Dąbrowski żona Michalina	49	46
	13		syn Władysław	21	
		13	córka Julia		18
		14	córka Marianna		16
6.		15	Marianna Dąbrowska		42
	14		syn Wincenty	21	
	15		syn Bolesław	14	
	16		syn Antoni	6	
		16	córka Stefania		17
7.		17	Paulina Masłowska		33
8.	17	18	Andrzej Szeszko żona Monika	63	38
	18		syn Antoni	11	
		19	córka Wiktoria		7
		20	córka Aleksandra		2
9.	19	21	Ludwik Dąbrowski Żona Józefa	73	44
	20		Syn Konstanty	13	
		22	Córka Stanisława		16
		23	Córka Marianna		10
		24	Córka Zofia		6

10.	21		Feliks Szeszko	44	
		25	Żona Anna		44
	22		Syn Feliks	15	
	23		Syn Józef	2	
		26	Córka Marianna		7
		27	Córka Józefa		4
11.	24		Antoni Szeszko	54	
		28	Żona Marianna		44
	25		Syn Konstanty	15	
	26		Syn Adolf	6	
		29	Córka Michalina		11
		30	Córka Zofia		9
		31	Siostra Ewa Szeszko		48
12.	27		Wincenty Szeszko	54	
		32	Żona Anna		51
	28		Syn Władysław	26	
13.	29		Jan Szydłowski	53	
		33	Żona Antonina		51
	30		Syn Jan	11	
	31		Syn Józef	4	
14.		34	Teofila Szydłowska		49
	32		Syn Franciszek	9	
15.	33		Franciszek Mroczek	52	
		35	Żona Kamilia		24
	34		Syn Franciszek	5	
16.	35		Franciszek Mroczek	48	
		36	żona Karolina		44
	36		syn Antoni	16	
	37		syn Aleksander	6	
		37	córka Jadwiga		11
		38	córka Helena		8

17.	38		Franciszek Mroczek	63	
		39	córka Amelia		20
	39		syn Jan Mroczek	30	
		40	żona Aleksandra		25
	40		syn Konstanty	3	
		41	córka Eugenia		
18.	41		Józef Mroczek	38	
		42	Żona Anna		34
	42		Syn Jan	6	
	43		Syn Stanisław	2	
		43	Córka Leokadia		10
19.	44		Józef Dąbrowski	33	
		44	Żona Katarzyna		44
	45		Syn Władysław	20	
	46		Syn Bolesław	15	
	47		Syn Aleksander	12	
	48		Syn Konstanty	8	
	49		Syn Waclaw	2	
		45	Córka Wanda		22
	46	Córka Amelia		18	
20.	50		Andrzej Dąbrowski	73	
	51		Syn Józef Dąbrowski	44	
		47	Żona Anna		37
	52		Syn Wojciech	13	
	53		Syn Józef	5	
	54		Syn Wincenty		
	55		Syn Stanisław	1	
		48	Córka Marianna		16
		49	Córka Aleksandra		12
	50	Córka Zofia		10	
	51	Córka Anna		4	

21.	56		Franciszek Dąbrowski	73	
		52	Żona Józefa		63
	57		Syn Józef	19	
	58		Syn Konstanty	33	
		53	Żona Urszula		30
	59 60		Syn Zygmunt Syn Franciszek	8 4	
22.	61		Józef Szeszko	63	
		54	Żona Aleksandra		58
	62		Syn Antoni	31	
		55 56	Żona Józefa Córka Józefa		27 2
23.	63		Jan Szeszko	53	
		57	Żona Franciszka		48
	64		Syn Bolesław	26	
		58	Córka Antonina		12
		59	Córka Aleksandra		9
		60	Córka Józefa		6
24.	65		Piotr Ciuchna	43	
		61	Żona Marianna		41
	66		Syn Antoni	19	
	67		Syn Jan	15	
25.	68		Józef Szeszko, garbaty	34	
		62	Żona Antonina		33
	69		Syn Bolesław	2	
		63	Córka Bronisława		11
		64	Córka Aleksandra		9
		65	Córka Zofia		3
26.	70		Adam Szeszko	53	
		66	żona Franciszka		48
	71		syn Stefan	11	
	72		syn Antoni	5	
		67	córka Franciszka		19

27.	73		Piotr Dąbrowski	52	
		68	Żona Urszula		44
	74		Syn Antoni	17	
	75		Syn Jan	10	
		69	Córka Julianna		21
	76		Franciszek Mazurkiewicz	58	

Mroczi od 1915 do 1939 r.

1929 r.

Lp.	Numer w parafii	MROCZKI - WIEŚ	wiek
1.	3610	Bolesław Jabłonowski	44
	3611	żona Franciszka	36
	3612	syn Stanisław	15
	3613	córka Romualda	13
	3614	córka Janina	10
	3615	córka Feliksa	1
	3616	Antonina Lipińska	90
2.	3617	Piotr Ciuchno	65
	3618	żona Marianna	63
	3619	syn Jan	31
	3620	żona Elżbieta	30
	3621	syn Jan	8
3.	3622	Marianna Kanawiega	58
	3623	mąż Maciej	56
	3624	córka Janina	11
	3625	syn Antoni Rozyńko	21

4.	3626	Franciszek Rozenek	30
	3627	żona Marianna	30
	3628	syn Aleksander	3
	3629	syn Bolesław	1
	3630	córka Janina	11
	3631	córka Waleria	12
5.	3632	Bronisław Pachucki	31
	3633	żona Marianna	27
	3634	córka Bronisława	3
	3635	syn Jan	2
	3636	siostra Rozalia	50
6.	3637	Piotr Krystachowicz	36
	3638	żona Jadwiga	40
	3639	córka Stefania	15
	3640	syn Antoni	14
	3641	syn Stanisław	13
	3642	syn Mieczysław	9
7.	3643	Marianna Sokołowska	60
	3644	syn Bolesław	33
	3645	żona Bolesława	22
	3646	syn Czesław	1½
	3647	córka Irena	4 miesiące
	3648	syn Dominik	38
	3649	żona Marianna	25
	3650	syn Edward	6
	3651	syn Józef	29
	3652	żona Zofia	24
	3653	syn Antoni	6
	3654	syn Franciszek	22
8.	3655	Józef Dąbrowski	64
	3656	żona Antoni	64
	3657	zięć Feliks Rafałowski	30
	3658	żona Aleksandra	25
	3659	syn Mieczysław	7
	3660	syn Stanisław	4
	3661	córka Czesława	1

9.	3662	Bronisław Zambrzycki	28
	3663	żona Anna	26
	3664	syn Stanisław	7
	3665	syn Antoni	2
10.	3666	Andrzej Szeszko	76
	3667	żona Monika	54
	3668	syn Antoni	29
	3669	żona Kornelia	27
	3670	córka Filomena	7
	3671	córka Józefa	5
	3672	córka Aniela	3
11.	3673	Konstanty Dąbrowski	30
	3674	żona Marianna	25
	3675	syn Lucjan	3
	3676	matka Józefa	60
12.	3677	Bolesław Dąbrowski	32
	3678	żona Władysława	21
	3679	brat Antoni	24
	3680	matka Marianna	60
13.	3681	Władysław Dąbrowski	42
	3682	żona Katarzyna	32
	3683	syn Leopold	10
	3684	syn Waclaw	14
	3685	córka Stanisława	7
	3686	córka Zofia	6
	3687	brat Aleksander	48
	3688	żona Marianna	48
14.	3689	Józefa Jackiewicz, wdowa	60
	3690	Syn Józef	24
	3691	córka Marianna	17
15.	3692	Antoni Szeszko	80
	3693	żona Marianna	56
	3694	syn Konstanty	30
	3695	syn Adolf	23
	3696	córka Zofia	25

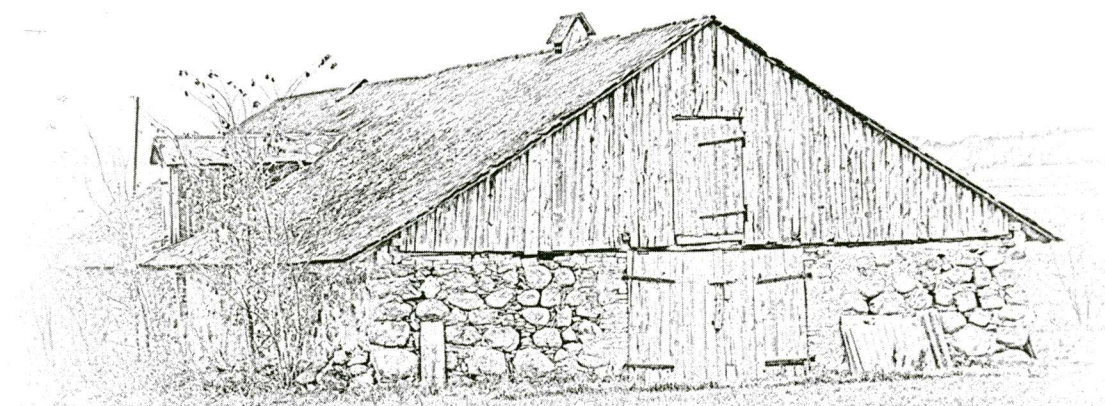
16.	3697	Władysław Szeszko	44
	3698	żona Bronisława	35
	3699	córka Stanisława	15
	3700	córka Władysława	6
	3701	syn Jan	14
	3702	syn Mieczysław	10
	3703	babka Anna	70
17.	3704	Feliks Szeszko	67
	3705	żona Anna	67
	3706	syn Józef	17
18.	3707	Józef Karwowski	44
	3708	żona Stefania	35
	3709	córka Zofia	12
	3710	córka Irena	5
	3711	syn Józef	7
	3712	syn Alfons	2
	3713	stryj Józef	70
19.	3714	Jan Szydłowski	72
	3715	żona Antonina	62
	3716	syn Jan	28
	3717	żona Marianna	26
	3718	syn Henryk	8
	3719	syn Stanisław	4
	3720	syn Antoni	1
	3721	córka Czesława	6
20.	3722	Leopold Oleński	30
	3723	żona Romualda	20
	3724	córka Julita	3
21.	3725	Teofila Szydłowska, wdowa	83
	3726	Pokomornicy 3 osoby małe, niechrzczone	
22.	3727	Franciszek Mroczo	60
	3728	syn Dominik	18
	3729	syn Aleksander	22
	3730	córka Helena	20

23.	3731	Jan Mroczo	53
	3732	żona Aleksandra	44
	3733	syn Konstanty	20
	3734	syn Antoni	16
	3735	syn Witold	12
	3736	córka Zofia	5
24.	3737	Franciszek Mroczo	80
	3738	żona Kamilla	42
	3739	córka Marianna	15
	3740	córka Genowefa	12
	3741	córka Bronisława	6
	3742	zięć Kazimierz Milewski	25
	3743	żona Helena	18
	3744	syn Czesław	½
25.	3745	Katarzyna Dąbrowska, wdowa	65
	3746	syn Władysław	38
	3747	żona Marianna	30
	3748	córka Wanda	35
26.	3749	Aleksander Dąbrowski	28
	3750	żona Józefa	23
	3751	córka Stanisława	4
	3752	syn Józef	2
27.	3753	Anna Dąbrowska, wdowa	50
	3754	córka Stanisława	18
	3755	córka Feliksa	14
	3756	córka Janina	12
28.	3757	Konstanty Dąbrowski	54
	3758	syn Franciszek	21
	3759	syn Konstanty	16
	3760	syn Jan	12
	3761	córka Helena	14
29.	3762	Józef Szeszko	80
	3763	syn Konstanty	35
	3764	żona Genowefa	25
	3765	syn Józef	½

30.	3766 3767 3768	Jan Szeszko żona Franciszka córka Józefa	75 67 22
31.	3769 3770 3771 3772 3773 3774 3775 3776	Bolesław Szeszko żona Stefania córka Genowefa córka Gabriela syn Stanisław syn Feliks syn Antoni syn Aleksander	45 34 16 4 13 11 8 6
32.	3777 3778 3779 3780 3781 3782	Wincenty Skowroński żona Anastazja córka Anna córka Józefa syn Jan Helena	30 28 8 5 1 57
33.	3783 3784 3785 3786 3787	Adam Szeszko żona Franciszka syn Stefan żona Antonina syn Józef	72 60 30 20 1
34.	3788 3789 3790 3791 3792 3793 3794 3795 3796	Józef Szeszko żona Antonina córka Anna córka Jadwiga zięć Władysław Tyszkiewicz żona Aleksandra córka Bronisława syn Jan syn Antoni	60 50 17 13 31 25 7 5 2
35.	3797 3798 3799	Bolesław Dąbrowski żona Józefa syn Alfons	33 25 1

36.	3800	Antoni Dąbrowski	70
	3801	syn Witold	26
	3802	żona Barbara	22
	3803	syn Jan	28
37.	3804	Urszula Dąbrowska, wdowa	60
	3805	syn Jan	28
	3806	żona Władysława	22
	3807	córka Apolonia	3
	3808	córka Feliksa	1
	3809	brat Władysław	18
38.	3810	Antoni Szeszko	55
	3811	żona Józefa	36
	3812	córka Józefa	18
	3813	córka Bolesława	12
	3814	córka Wincenta	6
	3815	syn Wincenty	17
	3816	syn Lucjan	2 tyg.
		MRO CZKI - MAJĄTEK	
	3817	Maria [z Haraburdów] Szumkowska, wdowa	63
	3818	Jadwiga Haraburda, panna	62
	3819	Ryszard Rodziewicz, wdowiec	65
	3820	Marian Skaza	32
	3821	żona Irena [z Haraburdów]	31
	3822	Henryk [Wawrzyniec] Haraburda	37
	3823	żona Anna	35
		dzieci Rodziewicza:	
	3824	syn Bolesław	15
	3825	córka Aniela	9
		służba:	

3826	Józef Szubert	30
3827	żona Michalina	25
3828	syn Edward	4
3829	syn Mieczysław	1
3830	córka Irena	2
3831	Bolesław Miałkowi	40
3832	żona Sabina	
3833	Puciłowski Władysław	46
3834	żona Józefa	46
3835	syn Leon	17
3836	syn Kazimierz	13
3837	Marianna Narutowicz	70
3838	Stanisława Stodolnik	28
3839	córka Anastazja	19
3840	córka Jadwiga	15

Uwłaszczenie dawnych chłopów pańszczyźnianych i zagrodników zamieszkałych we wsi Mroczki w 1864 r.

Mroczki w latach 1815-1915 położone były w granicach Imperium Rosyjskiego, w guberni grodzieńskiej, powiecie białostockim, na terenie tzw. Ziem Zabranych. Uwłaszczenie chłopów, czyli nadanie pańszczyźnianym chłopom na własność użytkowanej przez nich ziemi pańskiej, wraz ze zniesieniem na nich powinności feudalnych, odbyło się tam na podstawie ukazu carskiego z 1861 r. Dyrektor Archiwum Państwowego w Grodnie w 1923 r. sporządził informację na podstawie akt Grodzieńskiego Urzędu Gubernialnego do Spraw Włościańskich odnośnie przeprowadzenia uwłaszczenia wsi Mroczków w gminie Trzcianne, powiecie białostockim. Stwierdził, że wieś Mroczki została uwłaszczona z majątku Mroczki, który należał wówczas do Antoniego Haraburdy. Sam akt wykupu sporządzono 12 IX 1864 r. i objął wszystkie wsie, które wchodziły wcześniej w skład majątku, czyli: Mroczków, Kulesze-Kosówka, Chojnowo, Wiszowate i Bajki. Własność wszystkich wymienionych wsi wynosiła 155 dziesięcin 200 sążni gruntu (przeszło 170 ha). Sama wieś Mroczki otrzymała na własność ogółem 91 dziesięcin 1800 sążni (ok. 102 ha).:

- gruntu sadzibnego 4 dziesięciny 800 sążni (ok. 5 ha),
- ziemi ornej 59 dziesięcin 600 sążni (65 ha)
- sianozęci 28 dziesięcin 400 sążni (ok. 31 ha).

Oprócz tego w skład nadziału wsi Mroczków weszło 5 dziesięcin 1200 sążni (ok. 7 ha) nieużytków. Jednocześnie włościanie zachowali prawo pasania bydła w lesie dziedzica, na przestrzeni 100 dziesięcin (110 ha).

Uwłaszczenie objęło 10 gospodarzy:

Jan Szeszko, syn Ignacego
Franciszek Dąbrowski, syn Marcina
Ignacy Szeszko, syn Macieja
Jan Dąbrowski, syn Marcina
Antoni Bajkiewicz, syn Gabriela
Antoni Szeszko, syn Macieja
Tomasz Szeszko, syn Ignacego
Bernard Dąbrowski, syn Marcina
Kazimierz Dąbrowski, syn Marcina
Franciszek Dąbrowski, syn Jana.

Poza nimi uwłaszczono również zagrodników:

Paweł Szydłowski, syn Antoniego,
Stanisław Szydłowski, syn Jana
Jakub Skarżyński, syn Tadeusza
Wincenty Mazurkiewicz, syn Pawła
Józef Zieliński, syn Józefa.

5 II 1877 r. sporządzono protokół odgraniczenia dla wsi Mroczi, którą określono przy tym jako „część wsi”. W łącznym posiadaniu gromady wiejskiej pozostawiono 112 dziesięcin 2149 sążnie (124 ha).

Serwitut pozostawiono bez zmian. 25 VI 1878 r. sporządzono dodatkowy protokół, określający granice pastwiska serwitutowego: od północy grunty włościańskie wsi Wiszowatych i Kulesz Kosówki, od południa grunty wsi Chojnowa, od zachodu skarbowe uroczysko Pietral i grunt włościanina Pisanki, od wschodu grunty wsi Boguszewa.

A z kolei protokół z 17 III 1881 r. wyjaśniał, że właściciele wsi Mroczków posiadają prawo pasienia swego bydła, łącznie z bydłem dziedzica „w lasach majątku Mroczi, na przestrzeni 100 dziesięcin, w uroczyskach: Rogowy Kopiec, Marcinowy Gródź, Kajznarowizna, a ilość brakująca do 100 dziesięcin, w lasach od ziemi właściciel majątku pana Rumla do drogi Młynowej, obok lasu byłej szlachty wsi Mroczków”. Drogę dla przepędzania wspólnego bydła do wyżej oznaczonych pastwisk wskazywał ten protokół: „po drodze borowej, prowadzącej ze wsi Mroczków”, polecając przy tym, aby pola zostały ogrodzone – dworskie przez dziedzica, a włościańskie przez włościan. Następny protokół z 18 VI 1884 r. potwierdzający wcześniejszy, zmieniał nazwę drogi granicznej „Młynowa” na „Młynkowska”. Protokoły te zostały zatwierdzone przez Grodzieński Urząd Gubernialny do Spraw Włościańskich 31 I 1891 r.⁷⁰

Majątek Mroczi w 1923 r.

Opis protokolarny majątku ziemskiego Mroczi w gminie Trzcianne powiecie Białostockim położonego, sporządzony przez Podkomisarza Ziemskiego na powiat Białostocki Adama Puciłowskiego zgodnie z art. 22-32 Rozporządzenia Wykonawczego do ustawy z dnia 6.VII.1920 r. „o organizacji Urzędów Ziemskich” i w myśl par. 5 przepisów wykonawczych do ustawy z dnia 15.VII.1920 r. „O wykonaniu reformy rolnej”.

W dniu 17 lipca 1923 r. Podkomisarz Ziemski na powiat Białostocki Adam Puciłowski przybywszy do majątku ziemskiego Mroczi przystąpił do szczegółowego badania stanu tego majątku i sporządzenia poniższego opisu tegoż majątku w obecności współwłaścicieli – sukcesorów po Henryku Hałaburdzie: Maria Szumkowska, Jadwiga Hałaburda, Julia Rozdziewicz, Henryk Hałaburda, Irena Skassa i nabywca praw Stefana Hałaburda - Aleksander Marciszewski. Świadkowie: Władysław Kramkowski – zamieszkały we wsi Duża Kramkówka, gmina Goniadz, pow. Białostockiego, Bronisław Puchalski zamieszkały we wsi Zubole gminy Trzcianne, Czesław Braczo zamieszkały w majątku Niewiarowo gminy Trzcianne.

Nazwa majątku potoczna, hipoteczna, administracyjna – Mroczi.

Majątek oddalony od powiatowego miasta Białystok 55 km (44 km boczną dro-

70 AP Białystok, Starostwo Powiatowe Białostockie, nr 62, k. 4-5v.

gą, krócej o 9 km), od stacji kolejowej Mońki 9 km, do stacji pocztowo telegraficznej Trzcianne 4 km, najbliższy punkt zbytu produktów – Trzcianne. W okolicy nie ma fabryki przetworów rolniczych.

Majątek należy do następujących współwłaścicieli: Maria Szumkowska, Jadwiga Hałaburda, Julia Rozdziewicz, Henryk Hałaburda, Irena Skassa, nabywca prawa po Stefanie Hałaburda – Aleksander Marciszewski.

Obecni właściciele otrzymali majątek drogą spadku po ś. p. Henryku Hałaburdzie w roku 1911.

Wyżej wymienieni współwłaściciele majątków ziemskich w całej Rzeczypospolitej prócz majątku Mroczek nie posiadają.

Ogólny obszar majątku wynosi 927 mórg, w tym ornego około 300 mórg, łąk około 150 mórg, lasu około 350 mórg, nieużytków około 50 mórg, pod ogrodami owocowymi około 12 mórg, pod zabudowaniami około 2 mórg i zarośli około 6 mórg. Teren majątku falisty, spadki umiarkowane. Gleba – przeważnie lekkie szczywki przechodzące miejscami w lotne piaski, nieznaczna część bylic i gruntów piaszczysto – gliniastych.

Majątek znajduje się w szachownicy z gruntami wsi Mroczi i graniczy od północy z lasami b. folwarku Niewiarowo – rozparcelowanego około 1882 roku i użytkami wsi Wilamówki, od wschodu w części z użytkami wsi Wilamówki, a w części z użytkami wsi Kuleszy – Kosówka, od południa wsi Choinowo i od zachodu z lasami Nadleśnictwa Grajewa, a w części z rozparcelowanymi użytkami b. majątku Nowosiółki.

Stan kultury średni.

Żadne melioracje przeprowadzone nie były.

Inwentarz żywy: koni roboczych 20, źrebaków 5, krów 20, jałowice 15, świń 36, owiec 22, wozów 9, pługów jednoskibowych 10, pługów dwuskibowych 5 bron sprężynowych 2, bron żelaznych 14, kultywatorów i radeł 4, maneży 2, młocarnie 3, siewkarni 5, wialnie 2, żniwiarek 2, koparek 1, siewnik rzutowy 1, grabie 1. Inwentarz jak żywy tak i martwy dostateczny.

Wszystkie grunta orne w uprawie – odłogów niema.

Właściciele prowadzą gospodarstwo osobiście.

W majątku żadnych zakładów przemysłowych niema.

W majątku znajdują się następujące budynki:

- a) obora i stajnia pod jednym dachem, drewniane, kryte gontem, stan niżej średni,
- b) stodoła drewniana, słupy murowane, kryta słomą, stan niżej średni,
- c) 2 czworaki drewniane, kryte słomą w stanie niżej średnim,
- d) 1 czworak drewniany, kryty gontem w stanie średnim,
- e) dom mieszkalny składający się z 12 pokoi, drewniany, kryty gontem, w stanie średnim,
- f) chlewki drewnianego trzody, kryte gontem w stanie niżej średnim,
- g) spichrz drewniany, kryty gontem w stanie średnim,
- h) lodownia murowana,
- i) szopa drewniana, kryta słomą, stan niżej średni,

15. Majątek posiada na wijem terenie pokłady torfu.

16. W majątku zaprowadza się hodowla rasowych koni.

17. Majątek obłożony pożyczką w Wileńskim Ziemskim Banku na sumę 6000 rubli. Majątek obłożony pastwiskowym serwitutem⁷¹ na korzyść wsi Mroczki w lesie na przestrzeni 200 mórg.

18. Kontyngenty dostarczone, podatki i danina nadzwyczajna opłacone.

19. Właściciele zamieszkują stale w majątku, wykształcenia rolniczego nie posiadają, wiedzę rolniczą nabyli z praktyki.

20. W majątku znajduje się 12 rodzin ordynarjuszów. W sąsiednich graniczących wsiach z majątkiem stan włościańskiego posiadania przedstawia się prawie że jednostajnie. Na pierwszy plan wysuwa się nieskomasowana wieś Kulesze – Kosówka, ze względu na niedostateczny stan posiadania włościańskiego w pierwszym rzędzie należy uwzględnić przy parcelacji małorolnych tej wsi, których znajduje się 15 gospodarzy. Zamożność ludności tej wsi średnia, zapotrzebowanie ziemi ze strony gospodarzy tej wsi należy spodziewać się dużego. Wieś Chojnowo posiada 3 małorolnych, zamożność ludności tej wsi jest niżej średnia. Wieś Wilamówka jest dostatecznie wyposażona w ziemię za wyjątkiem 2 małorolnych. Zamożność ludności jest dostateczna. Zapotrzebowanie ziemi należy spodziewać się tylko ze strony dwóch małorolnych. Wieś Mroczki posiada grunta w szachownicy z majątkiem Mroczki, małorolnych jest 3 gospodarzy. Gospodarze tej wsi zamożni. Grunta wszystkich wsi graniczących z majątkiem pozostają w szachownicy, są na ogół w słabej kulturze. Brak umiejętności w racjonalnym wykorzystaniu poszczególnych użytków rolnych jest powszechnym zjawiskiem. Sami włościanie wobec braku wiedzy fachowej nie potrafią podnieść swe gospodarstwa do należytego poziomu.

21. Część majątku, która podlega parcelacji wzięła być użyta na powiększenie gospodarstw małorolnych i karłowatych sąsiednich wsi.

22. Ze względu na znaczną wartość użytkową całości ośrodka majątku Mroczki z budynkami ogrodem warzywnym i sadzawkami należy zostawić ośrodek o przestrzeni 180 ha, pozostawiając takowy obecnym współwłaścicielom.

23. Majątek podlega przymusowemu wykupowi, pozostawiając współwłaścicielom 180 ha użytków rolnych, 350 mórg lasu, 50 mórg nieużytków jako deputaty dla służby. 70 mórg należy zarezerwować jako ekwiwalent włościanom wsi Mroczki za zrzeczenie się praw serwitutowych.

71 Serwituty, prawo korzystania z określonych służebności na cudzej nieruchomości. W Polsce od czasów feudalnych służebności przysługujące chłopom na gruntach dworskich (np. prawo wypasu bydła na pastwiskach lub zbierania opału w lasach należących do dworu), także prawa przysługujące panu na gruntach chłopskich. W okresie uwłaszczenia chłopów (XIX w.) prawo własności gruntów (własność) obciążonych serwitutami przyznano panom, natomiast chłopom pozostawiono możliwość ich użytkowania, co prowadziło do konfliktów pomiędzy dworem i wsią. Zlikwidowane w XIX w.

Badanie i opis majątku rozpoczęte i zakończone 17 lipca 1922 r. Podpisano Komisarz Ziemski Adam Puciłowski. Podpisy złożyli także świadkowie, oraz współwłaściciele majątku.⁷²

Przymusowy wykup majątku ziemskiego Mroczki na cele reformy rolnej 1923-1928 r.

Naczelnym postulatem polskiego ruchu ludowego było rozparcelowanie wielkich majątków ziemskich i podzielenie ich między małorolnych lub bezrolnych chłopów. Pierwsze decyzje w sprawie reformy rolnej zapadły niedługo po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Już 10 VII 1919 r. sejm ustawodawczy podjął uchwałę o reformie rolnej, według której maksymalny obszar indywidualnie posiadanej ziemi miał wynosić 180 ha, zaś w rok później (15 VII 1920 r.) postanowienie to zostało ukonkretnione poprzez dodanie do niego przepisów wykonawczych. Również majątek ziemski Mroczki należący do rodziny Haraburdów spotkał ten los.

25 czerwca 1911 r. zmarł właściciel majątku ziemskiego Mroczki Henryk-Justyn-Albin Haraburda. Prawa własności posiadał w spadku po swoim ojcu Antonim, na podstawie aktu wodnego 19 I 1886 r.⁷³ Sukcesorami po zmarłym była wdowa, 5 synów i 5 córek:

wdowa w 1/7 części, Konstancja-Kazimiera Haraburda, (zmarła przed 26 X 1926).

Antoni Haraburda, syn Henryka (zmarł 19 III 1913 r.), 6/70, pozostawiając wdowę Marię Haraburda, a oprócz wdowy spadkobiercami po nim byli bracia i siostry.

Antoni-Kacper-Kornel Haraburda, syn Henryka (zmarł 9 I 1920 r.), 7/70, pozostawiając wdowę Zofię Haraburda, a oprócz wdowy spadkobiercami po nim byli bracia i siostry.

Henryk-Wawrzyniec Haraburda – 7/70 (zmarł po 1939 r.).

Stefan Haraburda – 7/70 (zmarł po 1925 r.).

Wandalin Haraburda – 7/70.

Jadwiga-Wiktoria Haraburda - 5/70 (zmarła po 1939 r.).

Maria-Józefa z Haraburdów Szumkowska – 5/70.

Julia z Haraburdów Rodziewiczowa – 5/70.

Wanda-Konstancja Haraburda – 5/70 (w 1925 r. przebywała w Irkucku w ZSRR),.

Irena z Haraburdów Seszer-Skassa – 5/70.

Na początku lipca 1923 r. do majątku Mroczki zjechało przedstawicielstwo Powiatowego Urzędu Ziemskiego celem przymusowego wykupu majątku Mroczki. 17 lipca 1923 r. sporządzony został opis majątku. Ogólny obszar ma-

72 AP w B-stoku, Powiatowy Urząd Ziemski, syg. 10.

73 AP Białystok, Okręgowy Urząd Ziemski Białostocki, nr 32, k. 8.

jątku wynosił 927 morgów (1020 ha). Obiekt posiadał plan sporządzony w 1878 r. przez geometrę Szaniawskiego. Zwrócono uwagę na topografię – teren majątku falisty, spadki umiarkowane, gleba przeważnie lekkie szczyrki, przechodzące miejscami w lotne piaski, nieznaczna część bielicy i gruntu piaszczysto-gliniastego. Grunty majątku znajdowały się w szachownicy z gruntami wsi Mroczy, od północy graniczyły z lasami byłego folwarku Niewiarowo (rozparcelowanego około 1882 r.) i użytków wsi Wilamówka. W majątku nie było żadnych zakładów przemysłowych. Znajdowały się tam natomiast:

dwór mieszkalny, 12 pokoi, drewniany, kryty gontem.
obora i stajnia, pod jednym dachem, drewniane, kryte gontem.
stodoła drewniana, słupy murowane, kryta gontem.
dwa czworaki drewniane, kryte słomą.
czworak drewniany, kryty gontem.
chlewki drewniane la trzody
spichlerz drewniany, kryty gontem.
lodownia murowana.
szopa drewniana, kryta słomą.

Majątek posiadał na swoim terenie pokłady torfu. Zaprowadzono w nim hodowlę rasowych koni. Majątek obciążony był w Wileńskim Banku Ziemskim długiem w wysokości 6 tys. rubli. Majątek obciążony był pastwiskowymi serwitutami chłopskimi na korzyść wsi Mroczy, na przestrzeni 100 dziesięcin. Właściciele zamieszkiwali stale w majątku. Nie posiadali wykształcenia rolniczego. Wiedzę rozliczną nabyli z praktyki.

Inwentarz żywy majątku składał się: koni roboczych 20, źrebaków 5, jałowic 15, świń 36, owiec 27. Na sprzęt składały się: wozów 9, pługów jednoskibowych 10, pługów dwuskibowych 5, bron sprężynowych 2, bron żelaznych 14, kultywatory 4, maneże 2, młockarnie 3, sieczkarnie 5, wialnie 2, żniwiarki 2, kosiarki 1, siewnik rzutowy 1, grabie konne 1.

Komisarze zapisali również: „*Wieś Mroczy, posiada grunta w szachownicy z majątkiem Mroczy. Małorolnych jest 3 gospodarzy. Gospodarze tej wsi zamożni. Ze względu na znaczną wartość całość ośrodka majątku z budynkami, ogrodami owocowymi i trzema sadzawkami, należy pozostawić przestrzeń 180 ha, pozostawiając takowy obecnym współwłaścicielom.*” Protokół oględzin podpisały obecne w Mroczkach właścicielki, które wniosły klauzulę: „*podpisując niniejszy protokół, zaznaczamy, iż majątek Mroczy został podzielony na gruncie w końcu 1918 r. między wszystkich sukcesorów Henryka Haraburdy, co stwierdzają obecni gospodarze: Jadwiga Haraburda, Irena Skassa, Maria Szumkowska, Julia Radziewicz, Henryk Haraburda.*”⁷⁴

Właścicielki nie chciały zgodzić się z poddaniem majątku przymusowej parcelacji. Odwołały się do Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Białymstoku, przedstawiając trudne losy rodziny i dzieje majątku Mroczy w latach 1911-1923. 20 VII 1923 r. trzy siostry: Jadwiga Haraburda, Maria Szuszkowska i Julia Ro-

74 AP Białystok, Powiatowy Urząd Ziemski Białostocki, nr 10.

dziewicz wyjaśniały:

„Po śmierci ojca naszego, Henryka Haraburdy, w 1911 r. odziedziczyliśmy majątek Mroczi, położony w pow. białostockim. Po zatwierdzeniu się w prawach spadkowych w 1914 r. przystąpiliśmy do działów, których przedwstępny akt został przez nas wszystkich podpisany, w obecności adwokata, przy Sądzie Okręgowym Grodzieńskim, Leona Bielawskiego. W tydzień potem wybuchła niespodzianie wojna, na którą kilku członków rodziny wystąpiło, a mianowicie:

*podpułkownik [Ryszard] Rodziewicz, rotmistrz,
Stefan Haraburda, podchorąży,
Henryk Haraburda, podporucznik,
Jan Haraburda,
i podporucznik Wandalin Haraburda.*

Z tych jedni zginęli na wojnie, drudzy po powrocie do kraju wstąpili do armii polskiej, jako to: pułkownik Rodziewicz, Stefan Haraburda służył w korpusach wschodnich i porucznik Jan Haraburda. Wszystkie siostry jako uciekinierki, cały przeciąg wojny [pozostawały] w Rosji, gdzie jedna i dotąd pozostaje.

Majątkiem zarządzała żona śp. brata Antoniego, Maria Haraburda.

Po powrocie do kraju w 1918 r. zastaliśmy majątek okropnie zniszczony, lasy w celach strategicznych wycięte, budynki zupełnie opuszczone, inwentarz żywy i część martwego rekwirowany.

Część rodziny, która powróciła podzieliła między sobą pola i łąki na gruncie, z uwzględnieniem praw nieobecnych.

Najście bolszewików zniszczyło majątek doszczętnie. Inwentarz martwy i żywy, dom mieszkalny, wszystko zupełnie ograbione.

Po tylu ciężkich przejściach i takiej ruinie zabraliśmy się energicznie do pracy. Wszystkie odłogi zostały podjęte i zasiane. Inwentarz martwy i żywy stopniowo z wielkim trudem zaprowadziliśmy, który obecnie wynosi jakieś 90 sztuk. Przyjazd Komisji Powiatowej znalazł stan majątku i ilość inwentarza zupełnie zadawalającym.

Ponieważ rodzina nasza jest bardzo liczna, składająca się z 12 osób, przeto największa parcela wynosi 60 morgów ziemi ornej, a najmniejsza 6 morgów.

Wobec powyżej wymienionych faktów prosimy o uwzględnienie naszego ciężkiego położenia i zwolnienia nas z przymusowego wywłaszczenia tego kawałka ziemi.” 10 VIII 1923 r. Powiatowa Komisja Ziemska zakwalifikowała majątek Mroczi do wykupu na cele reformy rolnej.

Podkomisarz ziemski Adam Puciłowski nie chciał uwzględnić argumentów spadkobierców Henryka Haraburdy. 23 VIII 1923 r. opiniując pismo właścicielek napisał: „Podanie współwłaścicieli majątku Mroczi nie podlega uwzględnieniu, ze względu na to, że nie mogą dokumentami potwierdzić podziału majątku między sobą, wobec tego majątek należy uważać za nie podzielony. Nadwyżka winna być wykupiona w myśl punktu 8 części II, artykułu I Ustawy z dnia 15 lipca

Sprawa nie była jeszcze zakończona w 1926 r. 26 X 1926 r. Okręgowy Urząd Ziemski w Białymstoku w piśmie do Powiatowego Urzędu Rolnego w Białymstoku aby zażądał od współwłaścicieli majątku Mrocзки, by dokonali zamknięcia postępowania spadkowego po zmarłych: Antonim, Janie, Konstancji i Marii Haraburdach.⁷⁶

Henryk-Justyn-Albin Haraburda zmarł, a spadkobiercami po nim byli: Konstancja-Kazimiera Haraburda, wdowa, 5 córek: Maria-Józefa Szumkowska (zmarła po 1939), Jadwiga-Wiktoria Haraburda (zmarła po 1939), Julia Rodziejcz, Wanda-Konstancja Haraburda, Irena Haraburda, a także 5 synów: Stefan (zmarł po 1925), Henryk-Wawrzyniec (zmarł po 1939), Wandalin (zm. po 1937), Jan, Antoni-Kacper-Kornel Haraburda.

Scalenie gruntów wsi Kulesze i Mrocзки nastąpiło w latach 1935-1936.⁷⁷ 14 września 1939 r. istniał urząd Sołtysa Gromady Mrocзки Gminy Trzcianne. Był nim Jan Mroczek.

Iwona Bankiewicz-Zabielska, w swej pracy o dworze w Mroczkach w 2006 r. zapisała: *Najstarsi mieszkańcy Mroczek jako właściciele założenia dworsko-ogrodowego pamiętają rodzinę Haraburdów. Według nich dwór funkcjonował do wojny, później został rozparcelowany przez ówczesne władze. Ziemie dworskie zostały wykupione przez mieszkańców Chojnowa i Mroczek. Nie udało mi się co prawda potwierdzić tej informacji w źródłach historycznych, ale informatorzy twierdzą, że w czasie wojny we dworze zamieszkiwał pewien Niemiec. Wymieniają osobę Emila Kantzberga i jego rodzinę. Miał opuścić Mrocзки, gdy zbliżał się front. Jego osobie przypisują odbudowę stodoły, która spłonęła w czasie działań wojennych. Emil Kantzberg w pamięci lokalnej funkcjonuje jako osoba życzliwa, dobra, a przede wszystkim niezwykle uczciwa. Ludzie powtarzają, że ów Niemiec nade wszystko nie lubił nieuczciwości. Jeśli ktoś potrzebował wsparcia czy jedzenia nigdy nie odmówił. Pomagał mieszkańcom wsi na tyle, na ile mógł. We dworze byli ludzie, którzy na stałe w nim pracowali. Ludność miejscowa znajdowała w nim zatrudnienie jedynie w sezonie żniw czy kopania ziemniaków. Nie otrzymywała za to dużych pieniędzy, ale młodzi ludzie chętnie tam chodzili również po to, by usłyszeć jakieś informacje dochodzące z Polski. W okresie międzywojennym córki Haraburdy pobierały naukę w Warszawie, a do Mroczek przyjeżdżały jedynie na wakacje. Co również stanowiło powód dla którego młodzi mieszkańcy wsi chętnie tam się udawali pod pozorem znalezienia zatrudnienia. Rzeczywistą przyczyną była natomiast chęć zobaczenia młodych szlachcianek, które wracały na letni odpoczynek z wielkiego miasta. Obok pięknych rajskich jabłek, które rosły pod dworskimi oknami, młode Haraburdówny mogły cieszyć się świeżym, wiejskim powietrzem w cieniu altanki. Tuż przy niej znajdowały się ławeczki na których można było odpocząć, a także okrągły stolik.*

75 AP Białystok, Powiatowy Urząd Ziemski Białostocki, nr 10, k. 12.

76 AP Białystok, Okręgowy Urząd Ziemski Białostocki, nr 155, k. 6.

77 AP Białystok, Starostwo Powiatowe Białostockie, nr 55, k. 395.

Mieszkańcy Mroczek wspominali, że po śmierci Haraburdy jego żona nie przychodziła sama do wsi. Stroniła raczej od życia z prostymi ludźmi, nie szukała z nimi kontaktu, co nie znaczy, że była dla nich zła, czy starała się w jakiś sposób wykorzystać. Dwór w owym czasie pozostał odrębnym elementem życia wiejskich ludzi. Mówiono o nim, wspomniano czasy dawnej świetności, ale nie utrzymywano z nim bliższych kontaktów. Dwór w pamięci lokalnej funkcjonuje niewątpliwie jako zjawisko pozytywne. Co prawda niewiele pozostało tych, którzy go pamiętają. Młodzi ludzie bardzo często nie mają świadomości jego istnienia. Nie wiedzą jakie miał dawniej znaczenie, nie potrafią powiązać go z żadną rodziną. Owo miejsce, gdzie dawniej tętniło życie dworskie pozostaje dla niech tylko jednym z wielu zabudowań gospodarczych, położonych na skraju wsi. To przykre, że to, co stanowi część lokalnej historii z biegiem czasu odchodzi w zapomnienie.⁷⁸

Kupno w 1923 r. części majątku Mroccki od Henryka Haraburdy przez Aleksandra Marciszewskiego z Wilamówki

Groźący majątkowi Mroccki przymusowy wykup na cele reformy rolnej, w myśl ustawy z 1920 spowodował, że właściciele starali się sprzedać choć część gruntów (twierdzili, że obejmowały wówczas 750 ha). Tak postąpił Stefan Haraburda. 20 I 1923 r. Aleksander Marciszewski zamieszkały w Wilamówce nabył drogą kupna za sumę marek 81.900.000 od Stefana Haraburdy wszystkie tego udziały w dobrach Mroccki przez niego odziedziczonych po ojcu Henryku Haraburda i dwóch braciach Antonim i Janie Haraburda prawa, za wyłączeniem praw do dwóch kawałków ziemi, zawierających 3 morgi, stanowiących uroczysko zwane „Morgi”. Akt notarialny sporządzono 19 IV 1923 r. Czytamy w nim, że Stefan Haraburda „wszystkie swoje prawa przypadające mu do majątku Mroccki, odziedziczone po ojcu swym Henryku Haraburdzie i po braciach swych Antonim i Janie Haraburdzie odstąpił współstawającemu Aleksandrowi Marciszewskiemu. Przy czym las rosnący w Majątku Mroccki, na przestrzeni graniczącej z jednej strony z łąką zwaną Młynek, z drugiej z lasem serwitutowym, do dóbr Mroccki należącym, z trzeciej z łąką zwaną Koszczininy, z czwartej z lasem zwanym Pisanki, wyłączony został z przedmiotu sprzedaży i że on prawa swe do wyżej wzmiankowanego lasu, odziedziczone po ojcu swym Henryku Haraburdzie i po braciach swych Antonim i Janie Haraburdzie niniejszym aktem odstępuje Aleksandrowi Marciszewskiemu i Adamowi Szeszko, za umówioną sumę 3500 tys. marek”.⁷⁹

Stefan Haraburda twierdził, że swoją część uzyskał na mocy dokonanego

78 I. Bankiewicz-Zabielska, *Dzieje dworu w Mroczkach w parafii Trzcianne XV- XX wiek. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem dr hab. J. Maroszka profesora Uniwersytetu w Białymstoku*, Białystok 2006.

79 Kolekcja dokumentów własnościowych p. Marciszewskiego z Mroczek 24.

podziału majątku pomiędzy rodzinę. „Niniejszym zaświadczam, że według wydziału zrobiono ze zgodą i podpisem rodziny w marcu 30 dnia 1921 r. ja miałem w swojej posiadaniu następujące kawałki ziemi i las, które według prawa kupna przekażę na używalność panu Marciszewskiemu kawałki następujące: Maćkowy Nadawek, Mały Nadawek, Bindorka, Klin, Włóczka, Włóczka po Drodze do Wilamowki za Strugą, ogród w wiosce, 7 zagonów warzywnego ogrodu, część w owocowym ogrodzie, Zagaj, Worcholek, Młynek, Łódź, Stawek, Kiscina i łąka przy Bindorce, Nadawek i Maćkowym Nadawku, a także wszystkie budynki, którymi władałem przekażę na prawo używania przez Marciszewskiego, mianowicie 2 pokoje, 1 studnia, cały spichlerz z lodownią, część w kartoflowym sklepie i 2 klotki w stodole, stajnia rogowa przy wejściu pani Rodziewiczowej i z daniem jej stajni. Stefan Haraburda dnia 18 kwietnia.”

Inny akt notarialny stwierdzał, że w skład sprzedanego Aleksandrowi Marciszewskiemu gospodarstwa wchodziły nie tylko grunty do których Stefan miał „nie tylko prawa swoje spadkowe po ojcu Henryku i braciach Antonim i Janie Haraburdach do rodowego majątku ziemskiego Mroczy z przyległościami Kulesze-Kosówka, lecz i także prawa swoje do uroczyska „Piotrowizna”, wchodzącego obecnie w skład tychże dóbr, a pochodzącego z nabycia od Lebediewa”.

Łącznie Aleksander Marciszewski, syn Feliksa stał się właścicielem gospodarstwa liczącego 47 ha 3268 m². 22 lutego 1930 r. Marciszewski połowę własności działek przylegających od wschodu sprzedał Stefanowi Szeszko i Bolesławowi Jabłonowskiemu, inne działki 3 ha 9232 m² sprzedał Bronisławowi Szeszko. Pozostałą część odsprzedał Bolesławowi Marciszewskiemu, Władysławowi Marciszewskiemu i Janowi Marciszewskiemu.

Majątek rozprzedano, a akta reformy rolnej przeprowadzonej po 1944 r. nie zawierają akt reformy maj. Mroczy.⁸⁰

Jeszcze 10 VIII 1948 r. dawni właściciele ziemscy (dzieci Julii z Harbaurdów i Ryszarda Rodziewicza: Aniela Skinder i Bolesław Henryk Rodziewicz sprzedali działkę orną 1 ha 1050 m² z dawnego majątku Bolesławowi Marciszewskiemu synowi Jana, zamieszkałemu w Mroczkach.

Własność po Aleksandrze Marciszewskim, urodzonym w 1860 r., odziedziczył bratanek Bolesław Marciszewski (syn Jana urodzonego w 1856 r.), urodzony w 1901 r. (ożeniony z Aleksandrą), a po nim tego syn Bronisław-Stanisław Marciszewski ożeniony z Marianną.

Rezolucja z 12 września 1923 r.

Okręgowy Urząd Ziemski w Białymstoku na posiedzeniu z dnia 12 września 1923 r. w składzie:

- Przewodniczący, Prezes W. Arciszewski,
- Kierownik Biura Okręgowego Komisji Ziemskiej – M. Olszewski,

80 Zob. AP Białystok.

- Kierownik Wydziału Urządzeń Rolnych – W. Krzyżanowski,
- Kierownik Wydziału Technicznego – T. Rutkowski,
- Referent – M. Maśliński

Rozpoznawał protokolarny opis majątku Mroczki w gminie Trzcianne w powiecie Białostockim położonego stanowiącego własność sukcesorów po Stefanie Haraburdzie, przedstawiony przy piśmie Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Białymstoku z dn. 28/VIII r. b. za N.1107 i zważywszy, że jak wynika z opinii Rady Prawnego Okręgowego Urzędu Ziemskiego z dn. 10 IX r. b. dołączonej do operatu przymusowego wykupu, operat przed wniesieniem sprawy na posiedzeniu Okręgowej Komisji Ziemskiej dla powzięcia uchwały winien był uzupełnić dowodami wskazanymi w tej opinii;

POSTANOWIŁ

zwrócić operat przymusowego wykupu majątku ziemskiego Mroczki do Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Białymstoku dla uzupełnienia stosownie do wskazówek zawartych w opinii Rady Prawnego. Odpis rezolucji niniejszej przesłać do Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Białymstoku do wykonania. Podpisali:

- Przewodniczący, Prezes W. Arciszewski,
- Kierownik Biura Okręgowej Komisji Ziemskiej – M. Olszewski,
- Kierownik Wydziału Urządzeń Rolnych – W. Krzyżanowski,
- Kierownik Wydziału Technicznego – T. Rutkowski,
- Referent – M. Maśliński⁸¹

(podpisy)

Orzeczenie Okręgowego Urzędu Miejskiego z dnia 30 stycznia 1924r.

Okręgowy Urząd Ziemski w Białymstoku na posiedzeniu w dniu 30 stycznia 1924 roku w składzie:

- Przewodniczący, Prezes OUZ – W. Arciszewski
- Kierownik Biura Okręgowej Komisji Ziemskiej – M. Olszewski
- Kierownik Wydziału Urządzeń Rolnych – W. Krzyżanowski
- Kierownik Wydziału Technicznego – W. Bryling
- Referent – M. Maśliński

Rozpoznawał protokolarny opis majątku ziemskiego Mroczki w gminie Trzcianne w powiecie Białostockim położonego, stanowiącego własność sukcesorów po Henryku Haraburdzie i Aleksandra Marciszewskiego, który wpłynął przy piśmie Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Białymstoku z dnia 2.I.1924 roku za N.19.

Po rozpoznaniu okoliczności sprawy postanowił:

Uznać majątek ziemski Mroczki w gminie Trzcianne w powiecie Białostockim

⁸¹ AP w Białymstoku, Powiatowy Urząd Ziemski Białostocki, Przymusowy wykup majątku Mroczki gm. Trzcianne na cele reformy rolnej 1923 – 1925, sygn. 10, k. 47.

położony, stanowiący własność sukcesorów po Henryku Haraburdzie i Aleksandra Marciszewskiego, zawierający ogólnego obszaru 927 mórg a podlegający wykupowi na rzecz Państwa na cele reformy rolnej na zasadzie p. 8 części II art. 1 Ustawy z dnia 15 lipca 1920 roku o wykonaniu reformy rolnej po zlikwidowaniu serwitutów.

Polecić Komisarzowi Ziemskiemu na powiat Białostocki na zasadzie p. p. a i art. d art. 19 Ustawy z dnia 7 maja 1920 roku wystąpić z wnioskiem o wszczęcie likwidacji obarczających majątek serwitutów z urzędu.

Odpis orzeczenia niniejszego przesłać do Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Białymstoku do wykonania. Podpisali: Przewodniczący, Prezes OUZ – W. Arciszewski, Kierownik Biura Okręgowej Komisji Ziemskiej – M. Olszewski, Kierownik Wydziału Urządzeń Rolnych – W. Krzyżanowski, Kierownik Wydziału Technicznego – W. Bryling, Referent – M. Maśliński.

Uwłaszczenia włościan z majątku Mroczki

19 listopada 1925 r.

Nr.590

Informacja archiwalna z akt byłego Grodzieńskiego Urzędu Gubernialnego do Spraw Włościańskich, odnośnie do wsi Mroczki, gminy dawnej Trzcianne, powiatu Białostockiego.

Dyrekcja Archiwum państwowego w Grodnie, po szczegółowym, zbadaniu aktów uwłaszczenia włościan z majątku Mroczki, który należał do Antoniego Haraburdy, niniejszem zaświadcza: Według aktu wykupu, sporządzonego w dniu 12 września 1864 roku, N 95, wieś Mroczki otrzymała na własność ogółem 4 dziesięciny⁸² - 800 sążni⁸³ gruntu sadzibnego, 59 dzies. 600 sąż. ziemi ornej, 28 dzies.400 sąż sianożęci, ogółem 91 dzies. 1800 sąż. użytków i 5 dzies.1200 sąż. nieużytków. Oprócz tego włościanie zachowali prawo pastwiska w lesie dziedzica na przestrzeni 100 dziesięcin.

Wykaz imienny gospodarzy we wsi Mroczkach:

- 1/. Jan syn Ignacego Szeszko.
2. Franciszek s. Marcina Dąbrowski.

82 Na terenach zaboru rosyjskiego, które nie tworzyły Królestwa Kongresowego, czyli na wschód od Bugu i linii Ciechanowiec- Łapy- Tykocin- Biebrza- Niemen, w XIX wieku i na początku XX, urzędową miarą powierzchni gruntów była rosyjska dziesięcina. Było ich dwie: dziesięcina tzw. skarbowa (10925 m² = 1,0925 ha) i dziesięcina tzw. większa (lub „duża”) równa 14567 m² = 1,4567 ha. Obie były stosowane równolegle, co stwarza trudność w przeliczaniu wielkości gruntów na dzisiejsze ha.

83 Sążeń rosyjski z lat 1848 – 1915 - 213,4 cm (3 łokcie)

3. Ignacy s. Macieja Szeszko.
4. Jan s. Marcina Dąbrowski.
5. Antoni s. Gabrjela Bajkiewicz.
6. Antoni s. Macieja Szeszko.
7. Tomasz s. Ignacego Szeszko.
8. Bernard s. Marcina Dąbrowski .
9. Kazimierz s. Marcina Dąbrowski.
10. Franciszek s. Jana Dąbrowski otrzymali gruntu:

a) siedliska po sześćset sążni każdy,

b)- ziemi ornej: NN 2, 4 i 8 po sześć dziesięcin dwa tysiące sążni, N 3-sześć dziesięcin jeden tysiąc sążni, NN 5 i 7 po pięć dziesięcin tysiąc pięćset sążni, N 6 - siedem dziesięcin tysiąc dwieście sążni; NN 9 i 10 po trzy dziesięciny tysiąc dwieście sążni,

c) – sianozęci: 1, 2, 3, 4, 5, 6 po trzy dziesięciny; NN 5 i 7 po trzy dziesięciny tysiąc dwieście sążni; 9 i 10 po jednej dziesięcinie tysiąc czterysta sążni,

d) ogółem użytków; NN 1, 2, 4 i 8 po dziesięć dziesięcin dwieście sążni, N 3 - dziewięć dziesięcin tysiąc sześćset sążni, N 5 i 7 - dziewięć dziesięcin dziewięćset sążni; N 6 – dziesięć dziesięcin dwieście sążni; N 9 i 10 po pięć dziesięcin osiemset sążni.

Zagrodnicy:

N 11 Paweł s. Antoniego Szydłowski, N 12 Stanisław s. Jana Szydłowski, N 13 Jakub s. Tadeusza Skarzyński, N 14 Wincenty s. Pawła Mazurkiewicz – otrzymali ogółem po siedemset sążni siedliska i N 15 Józef s. Józefa Zieliński – ogółem jeden tysiąc sześćset sążni siedliska.

Protokół odgraniczenia sporządzony w dniu 5 lutego 1877 roku, ustalił w posiadaniu wyłącznym wsi Mroczi ogółem 112 dziesięcin 2149 sążni gruntu i wspólne z dziedzicem 264 sążnie. Włościanie mają prawo pasać bydło na 100 dziesięcinach w lesie dziedzica.

Postanowienia protokołowane pośrednika pojednawczego z dnia 25 czerwca 1873 r., 17 marca 1881 roku i 18 czerwca 1884 roku określiły serwitut wsi Mroczków jak następuje: na przestrzeni 100 dziesięcin w uroczyskach Rogowy Kopiec, Marcinowy Grodz, Kajznarowizna, a brakującą ilość do 100 dziesięcin w lasach graniczących z gruntem dziedzica Rumla do drogi Młynkowskiej, do których istnieje wspólny z dziedzicem przegon po drodze pod nazwą Borowa, na początku, której znajduje się wodopój.

Protokół powyższy został zatwierdzony aktem sesji byłego Grodzieńskiego Urzędu Gubernialnego do Spraw Włościańskich z dnia 31 stycznia 1891 r.

Zgodność polskiego przekładu z treścią rosyjskich dokumentów potwierdziła archiwistka Archiwum Państwowego w Grodnie – Janina Kozłowska.⁸⁴

84 AP w Białymstoku, Powiatowy Urząd Ziemiński, sygn. 143.

Lista posiadaczy gospodarstw we wsi Mroczki

gminie Trzcianne, powiatu Białostockiego

korzystających z praw do serwitutów, podlegających likwidacji na mocy

Ustawy z dn. 7 maja 1920 roku

Szeszko Antoni s. Jana – 1⁸⁵ (10 dz. 200 sąż.)⁸⁶ – 10 dz. 200 sąż.⁸⁷

Dąbrowski Konstanty – 1/3 (3 dz. 869 sąż.), Bolesław i Antoni s. Józefa – 1/3 (3 dz. 869 sąż.), Aleksander s. Antoniego 1/9 (1 dz. 289 sąż.), Władysław s. Antoniego 1/9 (1 dz. 289 sąż.), Jan s. Antoniego 1/9 (1 dz. 290 sąż.) – 10 dz. 200 sąż. Szeszko Antoni s. Ignacego 1/3 (3 dz. 534 sąż.), Władysław s. Wincentego 1/3 (3 dz. 533 sąż.), Feliks s. Ignacego 1/3 (3 dz. 534 sąż.) – 9 dz. 1600 sąż.

Dąbrowski Władysław s. Józefa 1/5 (2 dz. 40 sąż.), Karpusewicz Amelia 1/5 (2 dz. 40 sąż.), Dąbrowski Aleksander s. Józefa 1/5 (2 dz. 40 sąż.), Dąbrowska Katarzyna 1/5 (2 dz. 40 sąż.), Dąbrowska Wanda 1/5 (2 dz. 40 sąż.) – 10 dz. 200 sąż. Bajkiewicz Andrzej s. Antoniego 1/2 (5 dz. 450 sąż.), Bajkiewicz Tomasz s. Antoniego 1/2 (5 dz. 450 sąż.) – 9 dz. 900 sąż.

Szeszko Józef s. Antoniego 1/2 (5 dz. 699 sąż.), Szeszko Jan s. Antoniego 1/2 (5 dz. 699 sąż.) – 10 dz. 1200 sąż.

Szeszko Adam s. Tomasza 1/2 (4 dz. 1650 sąż.), Szeszko Józef s. Tomasza 3/8 (3 dz. 1238 sąż.), Tyszkiewicz Władysław s. Jana 1/8 (1 dz. 412 sąż.) – 9 dz. 900 sąż.

Spadkobiercy śp. Dąbrowskiego Piotra 1/2 (5 dz. 100 sąż.), Dąbrowski Antoni s. Bernarda 1/2 (5 dz. 100 sąż.) – 10 dz. 200 sąż.

Spadkobiercy śp. Dąbrowskiego Józefa 1/2 (2 dz. 1600 sąż.), Dąbrowski Konstanty s. Franciszka 1/2 (2 dz. 1600 sąż.) – 5 dz. 800 sąż.

Spadkobiercy śp. Dąbrowskiego Ludwika 1/2 (2 dz. 1600 sąż.), Dąbrowski Józef s. Franciszka 1/4 (1 dz. 800 sąż.), Rafałowski Feliks s. Józefa 1/4 (1 dz. 800 sąż.) – 5 dz. 800 sąż.

Spadkobiercy śp. Szydłowskiego Antoniego 1 (700 sąż.) – 700 sąż.

Szydłowski Jan s. Stanisława 1/3 (234 sąż.), śp. Szydłowski Wincenty 1/3 (233 sąż.), Szydłowski Józef s. Stanisława 1/3 (233 sąż.) – 700 sąż.

Wierzbińska Rozalia 1 (700 sąż.) – 700 sąż.

Zieliński Piotr s. Antoniego 1/3 (534 sąż.), Pachucza Marianna 1/3 (533 sąż.), Zieliński Antoni 1/3 (533 sąż.) – 1600 sąż.⁸⁸

85 Po nazwisku podawana będzie część posiadanego gospodarstwa tabelowego.

86 Następnie wielkość gospodarstwa np. 10 dziesięcin 200 sążni.

87 Ogólna przestrzeń gospodarstwa.

88 AP w B-stoku, Powiatowy Urząd Ziemski, sygn. 143.

Uchwała z 25 stycznia 1926 r.

Działo się w dn. 25 stycznia 1926 roku we wsi Mroccki, Gm. Trzcianne, pow. Białostockiego pod przewodnictwem sołtysa wsi Władysława Dąbrowskiego w obecności Komisarza Ziemskiego A. Majewskiego.

Z ogólnej liczby czternastu posiadaczy gospodarstw, korzystających z praw do serwitutów, wezwanych przez wskazanego sołtysa, na dzisiejsze zebranie stawiło się dziewięć osób, uprawnionych do działania w przedmiocie likwidacji serwitutów.

Zebranie niniejsze większością głosów przeciw – uchwaliło zrzec się wszelkich praw do serwitutów, jakie na mocy zapisów w aktach wsi Mroccki przysługują gospodarzom tej wsi, mianowicie prawa pasania bydła na przestrzeni 100 dziesięcin w uroczyskach Rogowy Kopiec, Marcinowy Gródź, Kajznarowizna, a brakująca ilość do 100 dziesięcin w lasach, graniczących z gruntem dziedzica Rumla do drogi Młynkowskiej, do której istnieje wspólny z dziedzicem przegon po drodze pod nazwą Borowa, na poczet której znajduje się wodopój.

W zamian za zrzeczenie się praw serwitutowych przyjąć od właścicieli majątku Mroccki 40 dziesięcin ziemi w granicach: z północno – zachodniej strony grunty b. majątku Masi właściciela Rumela, z północnej strony lasy b. właściciela Ignatowicza, a dalej ewentualnie lasy wsi Wilamówki, z południowo – wschodniej strony las ma. Mroccki, obciążony serwitutem, a z południowej las majątku, nie obciążony serwitutem. Otrzymana za serwitut ziemia ma być wydzielona równolegle do granicy b. maj. Masi właściciela Rumla.

Wszelkie drzewa i zarośla, znajdujące się na wskazanej wyżej przestrzeni 40 dz. Przechodzą na własność wsi Mroccki, która natomiast przyjmuje na siebie wszelkie opłaty związane z likwidacją serwitutów, a w tej liczbie i koszty pomiaru.

Do wydzielonej za serwitut ziemi przeprowadza się drogę 12 m szerokości, poczynając od drogi Młynkowskiej wzdłuż południowej części działki b. szlachty w. Mroccki, przecinającej w kierunku ze wschodu na zachód lasy maj. Mroccki obciążone serwitutami.

Do zawarcia na powyższych warunkach umowy z właścicielami maj. Mroccki i do czynienia wszystkiego, co będzie potrzeba do przeprowadzenia likwidacji serwitutów upoważnić gospodarzy wsi Mroccki Władysława Dąbrowskiego s. Antoniego, Antoniego Szeszko i Aleksandra Dąbrowskiego s. Józefa. Na powyższym uchwałę zakończono i podpisano.

Adnotacja Komisarza Ziemskiego

W dn. 2 sierpnia 1926 r. Komisarz Ziemski p. Białostockiego A. Majewski po rozpoznaniu niniejszej uchwały powziętej 25 stycznia 1926 r. przez przedstawicieli osad nadziałowych wsi Mroccki Gm. Trzcianne p. Białostockiego, uprawnionych do korzystania z serwitutów obciążających maj. Mroccki,

zważywszy że uchwała niniejsza powzięta została przez istotną większość przedstawicieli osad naddziałowych wsi Mroccki, korzystających z praw do serwitutu i zgodnie z art. 3 – 6 ustawy z dn. 7.V.1920 r. i art. 3 ustawy z dn. 10.I.1922 r., że istotne znaczenie uchwały jest na końcu zrozumiałe przez podpisanych uchwałę niniejszą uznałem za prawomocną. Podpisano: Komisarz Ziemski A. Majewski.⁸⁹

Orzeczenie Okręgowej Komisji Ziemskiej z dnia 26 stycznia 1927 r.

Okręgowa Komisja Ziemska w Białymstoku na posiedzeniu jawnym w dniu 26 stycznia 1927 roku w składzie:

Przewodniczący Prezes OKZ – M. Kiedrzyński

Delegat Min. Sprawiedliwości – nieobecny

Delegat Min. Spraw Wewnętrznych – K. Pietrzykowski

Delegat Min. Rolnictwa i D. P. – J. Ciemnołowski

Delegat Okr. Urzędu Ziemskiego – St. Ledochowski

Przedstawiciele rolników:

od większej własności - St. Hryniewicz

od małej własności – M. Jaroszewicz, Al. Putro i St. Kuchlewski

od bezrolnych – nieobecni

Sekretarz – St. Pankiewiczówna

Rozpoznała sprawę dobrowolnego układu o likwidacji serwitutów, obciążających dobra ziemskie Mroccki na rzecz 15 osad naddziałowych wsi Mroccki gminy Trzcianne, powiatu Białostockiego, po wnikliwym rozpatrzeniu okoliczności orzekła:

Dobrowolny układ zawarty w dniu 25 stycznia 1926 roku przez pełnomocnika właścicieli majątku Mroccki – adwokata Witolda Dorożyńskiego z pełnomocnikami posiadaczy gospodarstw uprawnionych do korzystania z praw serwitutowych wsi Mroccki, gminy Trzcianne, powiatu Białostockiego, w przedmiocie likwidacji praw serwitutowych pastwiskowych, ujawnionych w akcie nadawczym wspomnianej wsi – zatwierdzić.

Wnieść do aktu nadawczego wsi Mroccki wpis dodatkowy treści następującej: Na zasadzie ustaw i rozporządzeń dotyczących likwidacji serwitutów wnosi się dzisiejszy wpis dodatkowy o tem, że na mocy układu dobrowolnego z dnia 25 stycznia 1926 r. zawartego przez pełnomocnika właścicieli majątku Mroccki – adwokata Witolda Dorożyńskiego z pełnomocnikami posiadaczy gospodarstw uprawnionych do korzystania z praw serwitutowych wsi Mroccki, wybranymi uchwałą z dnia 25 stycznia 1926 roku za zrzeczenie się wszystkich praw do serwitutów pastwiskowych ujawnionych w akcie nadawczym na rzecz gromady wsi Mroccki, we wspólne władanie posiadaczy osad naddziałowych od N 1 do

⁸⁹ AP w B-stoku, Powiatowy Urząd Ziemski, sygn. 143, k. 50.

15 włącznie z gruntów majątku Mrocзки wydzielono 43.6990 ha gruntów poleśnych. Powierzchnia wykazana w dwóch działach została wyznaczona na gruncie zgodnie ze szkicem i rejestrem pomiarowym sporządzonym w roku 1926 przez mierniczego przysięgłego inżyniera B. Mokiesia. Wobec braku dokładnych cyfrowych danych na szkicu wskazano powierzchnie zatwierdzają się jako przybliżona i w razie dokonania nowych ścisłych pomiarów powierzchni to w ustalonych na gruncie i znanych zainteresowanym granicach mogą ulec odpowiedniej zmianie. Skargi gospodarzy wsi Mrocзки i dążenia mieszkańców wsi Kulesze – Kosówka Andrzeja i Józefa Wańkowiczów pozostawić bez uwzględnienia. Od niniejszego orzeczenia przysługuje stronom prawo odwołania się do Głównej Komisji ziemskiej za pośrednictwem Okręgowej Komisji Ziemskiej w Białymstoku w ciągu dni 30-tu licząc od dnia następującego po dniu doręczenia odpisu motywowanego orzeczenia.

Podpisali: Przewodniczący M. Kiedrzyński, delegat Okr. Urzędu Ziemskiego – St. Ledochowski, oraz sekretarz St. Pankiewiczówna.⁹⁰

Wykaz posiadaczy względnie właścicieli gruntów poddanych scaleniu

- według rejestru pomiarowo – szacunkowego z 1935 r.

Szeszko Antoni – przyjmuje
Dąbrowski Bolesław s. Józefa – nie przyjmuje
Dąbrowski Antoni s. Józefa – przyjmuje
Dąbrowski Konstanty s. Ludwika – przyjmuje
Pisewiczowa Marjanna i Sokołowski Edward – nieobecna
Spadkobiercy Dąbrowskiego Władysława (uprawniona Dąbrowska Katarzyna) – przyjmuje
Dąbrowska Marjanna – nieobecna
Spadkobiercy Szeszko Władysława (uprawniona Szeszko Bronisława) – nie przyjmuje
Szeszko Feliks s. Ignacego – nie przyjmuje
Szeszko Konstanty s. Antoniego – przyjmuje
Szeszko Adolf s. Antoniego – przyjmuje
Dąbrowski Władysław s. Józefa – przyjmuje
Dąbrowski Aleksander s. Józefa – nie przyjmuje
Dąbrowska Katarzyna – przyjmuje
Magnuszewska Wanda – nieobecna
Szeszko Andrzej s. Jana – przyjmuje
Szeszko Antoni s. Józefa – przyjmuje
Szeszko Konstanty s. Józefa – nie przyjmuje

90 AP w B-stoku, Powiatowy Urząd Ziemski, sygn. 143, k. 108 - 111.

Szeszko Bolesław i Stefania – przyjmuje
Woźniel Kazimierz i Józefa – nie przyjmuje
Spadkobiercy Żukowskiej Bronisławy (uprawniony Żukowski Bolesław) – nieobecny
Szeszko Stefan s. Adama – nieobecny
Jabłonowska Franciszka – przyjmuje
Tyszkiewicz Władysław – przyjmuje
Ruszczyk Zofia – nieobecna
Chojnowscy Jan i Anna (uprawniony Chojnowski Jan) – nieobecny
Szeszko Jadwiga – przyjmuje
Dąbrowski Jan s. Antoniego – nie przyjmuje
Dąbrowski Bolesław s. Antoniego - nie przyjmuje
Dąbrowski Witold s. Antoniego - nie przyjmuje
Dąbrowski Jan s. Piotra – przyjmuje
Dąbrowski Władysław s. Piotra – przyjmuje
Rzendzianowa Władysława – przyjmuje
Sokołowski Józef s. Kazimierza – przyjmuje
Dąbrowski Konstanty s. Franciszka – nieobecny
Dąbrowska Anna z Klepadłów – przyjmuje
Zambrzycki Bronisław s. Kazimierza – przyjmuje
Dąbrowski Józef s. Franciszka – przyjmuje
Rafałowski Feliks – przyjmuje
Szydłowski Jan – przyjmuje
Krysztochowicz Piotr – przyjmuje
Mroczek Jan s. Antoniego – przyjmuje
Spadkobiercy Mrocza Franciszka (uprawniona Mroczek Kamila) – nie przyjmuje
Mroczek Franciszek s. Adama – przyjmuje
Mroczek Jan s. Józefa – przyjmuje
Mroczek Stanisław s. Józefa – nieobecny
Rodziewicz Ryszard – nie przyjmuje
Szumkowska Maria – nieobecna
Haraburda Jadwiga – nieobecna
Haraburda Henryk – nie przyjmuje
Saker – Skassa Irena – nieobecna
Marciszewski Bolesław – przyjmuje
Marciszewski Bolesław, Marciszewski Jan, Marciszewski Władysław (uprawniony Marciszewski Bolesław) – nie przyjmuje
Szeszko Bronisława – nieobecna
Jabłonowski Bolesław – przyjmuje
Szeszko Antonina – przyjmuje
Frass Zofia – nieobecna
Karwowski Józef – przyjmuje

Gęślicki Józef – nieobecny
Spadkobiercy Mrocza Aleksandra (uprawniona Mroczo Marjanna) – nieobecna
Rodziewicz Ryszard, Rodziewicz Aniela – Maria, Rodziewicz Rosław – Henryk (uprawniony Rodziewicz Ryszard) – nie przyjmuje
Jackiewicz Józef – przyjmuje
Pisanko Józef – nieobecny
Szorc Ksawery – nieobecny
Szorc Władysław – nieobecny
Miałkowski Bolesław i Sabina (uprawniony Miałkowski Bolesław) – przyjmuje
Dąbrowska Aleksandra – nieobecna
Dąbrowska Władysława – nie przyjmuje
Iwanczewska Emilia – nieobecna
Bajkowski Antoni – nieobecny
Borawska Joanna – nieobecna
Babiński Wincenty – nieobecny
Bajkowska Aleksandra – nieobecna
Dąbrowska Katarzyna z Kuncewiczów – przyjmuje
Biedrzycki Bolesław i Antoni (uprawniony Biedrzycki Antoni) – nie przyjmuje
Biedrzycki Bolesław (uprawniony Biedrzycki Antoni) – przyjmuje
Chojnowski Waclaw – nieobecny
Chojnowski Antoni – nieobecny
Dąbrowski Antoni nie przyjmuje
Chojnowski Konstanty i Gabriela (uprawniony Chojnowski Konstanty) – przyjmuje
Bajkowska Bronisława – nieobecna
Chojnowska Aurelia – nieobecna
Rodziewicz Aniela – Maria i Rodziewicz Rosław Henryk (uprawniony Rodziewicz Ryszard) – nie przyjmuje
Dąbrowski Jan i Władysława (uprawniony Dąbrowski Jan) – przyjmują
Rodzenek Franciszek i Antoni (uprawniony Rodzenek Franciszek) – nieobecny
Skowroński Wincenty – nieobecny
Spadkobiercy Mrocza Daniela (uprawniony Mroczek Czesław) – nieobecny
Sokołowski Franciszek – nieobecny
Sokołowski Bolesław – nieobecny
Dąbrowski Aleksander s. Antoniego – przyjmuje
Babińska Marjanna – nieobecna
Chojnowski Jozef s. Wojciecha – nieobecny
Świerzbński Konstanty - nieobecny
Okrański Józef – nieobecny
Szumkowska Maria, Haraburda Jadwiga, Saker – Skassa Irena, Haraburda Henryk, Rodziewicz Ryszard, Rodziewicz Aniela Maria, Rodziewicz Rosław Henryk (uprawniony Rodziewicz Ryszard) – przyjmuje

Spadkobiercy Pisanko Jana (uprawniony Pisanko Józef) – nieobecny
Olędzka Romualda c. Aleksandra i Hipolit s. Adama (uprawniony Olędzki Ho-
polit) – przyjmuje
Szeszko Józef s. Feliksa – przyjmuje
Dąbrowski Franciszek s. Konstantego – przyjmuje
Dąbrowski Zygmunt s. Konstantego - przyjmuje
Milewski Kazimierz – przyjmuje
Haraburda Wandalin – nieobecny
Wszyscy, którzy nie przyjęli proponowanej oferty scaleniowej po przeprowadzo-
nych konsultacjach przyjęli proponowane rozwiązania. Podpisał mierniczy przy-
sięgły Juljan Popławski.⁹¹

Orzeczenie Powiatowego w Białymstoku z dnia 13 grudnia 1935 roku Starosty

W sprawie rozpoznania projektu scalenia gruntów wsi Kulesze, gminy
Goniądz i Mroczi, gminy Trzcianne, powiatu białostockiego.

POSTANAWIAM:

Projekt scalenia gruntów wsi Kulesze, gminy Goniądz i wsi Mroczi, gminy Trzcianne, powiatu białostockiego, obejmujący ogółem 1972 ha 2404 m², wykazany na planach dowodach pomiarowych, sporządzonych w roku 1935 przez mierniczego przysięgłego Juliana Popławskiego, zatwierdzić ze zmianami w odniesieniu do następujących gospodarstw: Nr 155 Chojnowskiego Bolesława, nr 4 Turczyńskiego Aleksandra, nr 25 Kuleszyny Jadwigi i Miarnowskiego Adolfa.

Projekt scalenia gruntów został przedstawiony na zebraniach w dniach 26 i 27 listopada 1935 roku, na których z ogólnej liczby 388 uczestników sca-
lenia, 188 było nieobecnych, 179 oświadczyło, że projekt przyjmują, 21 zaś, że odrzucają z następujących powodów. Wieś Mroczi:

1. Dąbrowski Jan (wg rej. Nr.28), że otrzymał w działce ornej około ½ ha nieużytków, a las chce pozostawić w starych granicach.
2. Dąbrowski Witold (wg rej. Nr.30), że nie otrzymał działki ornej w tem miejscu, gdzie zapisał się, a w zaprojektowanej działce za wysoko osadzone grunty, las chce pozostawić w starych granicach.
3. Rodziewicz Ryszard (wg rej. Nr.47), występujący w imieniu swoim, oraz jako przedstawiciel gospodarstw (wg rej. 61 i 83) chce, żeby działka nr 73 zaprojektowana była wzdłuż równolegle z drogą, naprzeciwko działki siedliskowej nr 75.
4. Haraburda Henryk (wg rej. Nr.50) chce, żeby działka brzożowego lasu

91 AP w Białymstoku, Starostwo Powiatowe Białostockie, syg. 55.

pozostała w starym stanie posiadania, a północna granica działki nr 85 była posunięta na północ i przebiegała jamami po wykopanym torfie, oraz że jest zbędna droga pomiędzy działkami nr 82 i 85 i niepotrzebnie wydzielono w jego działce siedliskowej nr 50 na wspólną własność działkę nr 196.

Po zbadaniu powyższych zarzutów na gruncie zostało stwierdzone, co następuje: wieś Mrocзки.

1. Dąbrowski Jan (wg rej. Nr.28), otrzymał działkę nr 6 w miejscu przez siebie obranym, zawierającą $\frac{3}{4}$ gruntów żytnio kartoflanych i $\frac{1}{4}$ żytnich. Twierdzenie zaś jego, że otrzymał $\frac{1}{2}$ ha nieużytków nie odpowiada rzeczywistości. Las pozostał zasadniczo na starym miejscu z nieznacznym przesunięciem granic, które powstało w związku z technicznym wykonaniem projektu. Powyższe wyjaśnienie dotyczy również skarżącego Dąbrowskiego Witolda.
2. Skargi Rodziewicza Ryszarda (wg rej. Nr.47), oraz jako przedstawiciela gospodarstw (wg rej. 61 i 83), nie znajdują gospodarczego uzasadnienia, gdyż uwzględniając jego prośbę, działka nr 73 byłaby zaprojektowana wzdłuż drogi pasem 25 metrowym, byłaby zbyt wydłużoną i nieforemną, zepsułaby konfigurację działki nr 72 i 67, spowodowałaby uzasadnioną skargę gospodarstwa nr 53.
3. Haraburda Henryk (wg rej. Nr.50) ze względu na scalenie, działka lasu brzoźowego nie mogła pozostać w starym stanie posiadania, skarżący natomiast otrzymał swój stary las w działce nr 108. Granicą północną działki nr 85 przechodzi strumień, który na całej swej długości stanowi granicę innych działek i przeto przesunięcie granicy na północ poza strumień jest bezcelowe i spowodowałoby uzasadnioną skargę gospodarstwa nr 1. Droga pomiędzy działkami nr 82 i 75 jest konieczna ze względu na żywotne interesy innych uczestników scalania. Ponieważ w działce skarżącego nr 83 znajdował się czworak należący do niektórych współwłaścicieli majątku Mrocзки, przeto wydzielono obszar gruntu zajęty pod tym czworakiem, który oznaczono nr 196.

Z tych względów, uznając zarzuty skarżących za nieuzasadnione i nie upatrując podstaw do ich uwzględnienia, oraz zważywszy, że projekt scalenia opracowany został zgodnie z art. 6, 32 i 33 ustawy scaleniowej przeto rzeczony projekt z wprowadzonymi zmianami należy zatwierdzić. Podpisał: za Starostę Powiatowego A. Puciłowski – Komisarz Ziemski.

II Wojna Światowa

Wieś Mroczi leżała kilka kilometrów od strategicznej linii obrony znajdującej się na Biebrzy. Duże prawdopodobieństwo walk związane była z pobliską twierdzą Osowiec.

W 1939 r. naczelne władze wojskowe przystąpiły do przygotowania kraju i wojska do wojny. 3 marca 1939 roku utworzono Samodzielną Grupę operacyjną „Narew”. Dowódcą grupy, której zadaniem była obrona granicy z Prusami został gen. Bryg. Czesław Młot – Fijałkowski. Pas działania SGO „Narew” sięgał od granicy polsko – litewskiej na wschodzie do linii Chonele – Goworowo na zachodzie. Wzmocnienia pozycji miano dokonać przez budowę fortyfikacji i załewów na Narwi i Biebrzy. Odcinek „Osowiec” sięgał do wsi Karpowicze na wschodzie oraz do Grobli Honczarowskiej na zachodzie. Za obronę tego odcinka odpowiedzialna była grupa ppłk Tadeusza Tabaczyńskiego w składzie: 135 rez. pp, II dywizjon 32 pułku artylerii lekkiej oraz batalion forteczny. Najważniejszymi zadaniami grupy była osłona mobilizacji, rozpoznanie i opóźnienie działań niemieckich z Prus Wschodnich w kierunku Osowca oraz obrona linii rzeki Biebrzy. Obroną rejonu Goniądza miał się zająć III batalion wzmocniony kompanią forteczną.

W połowie sierpnia 1939 r. z Mroczek do Wojska Polskiego zostali zmobilizowani miejscowi rezerwiści: Stanisław Szeszko (nie wrócił – zginął), Franciszek Dąbrowski (dostał się do niewoli niemieckiej), Konstanty Dąbrowski (wrócił po kampanii wrześniowej), Stanisław Jabłonowski (wrócił po kampanii wrześniowej), Antoni Mroczo (wrócił po kampanii wrześniowej), Bolesław Marciszewski (wrócił po kampanii wrześniowej), Jan Dąbrowski (wrócił), Witold Dąbrowski (wrócił), Kazimierz Milewski (wrócił), Antoni Krystachowicz (wrócił) i Jan Szeszko (wrócił).

W pamięci wielu mieszkańców Białostoczczyzny okres okupacji sowieckiej w latach 1939-1941 kojarzy się przede wszystkim z aresztowaniami i wywózkami. Na szczęście ten element zła nie dotknął mieszkańców Mroczek, chociaż trzeba tu mówić o dużym szczęściu, gdyż 16 rodzin z Mroczek było już wytypowanych do wywózki i tylko wybuch wojny z Niemcami uchronił je od zsyłki.

Okupacja niemiecka z lat 1941 – 1944 nie zapisała się niczym szczególnym w pamięci najstarszych mieszkańców Mroczek. Może poza tym, że nie uchronili się wszyscy mieszkańcy wioski od wywózki na przymusowe roboty do Niemiec. W pamięci tych najstarszych mieszkańców zachowały się nazwiska dwójki „przymusowych” tj. p. Czesławy Rafałowskiej, p. Gabrieli i Antoniego Szeszko brata wyżej wspomnianego Stanisława. Można powiedzieć, że życie, chociaż pod ciągłym strachem mijało dość leniwie. W czasie wojny tajne nauczanie dzieci i młodzieży z Mroczek prowadziło małżeństwo p. Multańskich, właściwie większość zajęć prowadziła Paulina Multańska, a mąż pomagał jej w

tych zajęciach sporadycznie, gdyż podobnie jak inni mieszkańcy musiał zadbać o podstawowe warunki do codziennego życia. Zajęcia w szkole w Boguszach za okupacji sowieckiej prowadził Żyd Mula.

Z końca okupacji niemieckiej w pamięci p. Cypriana Szeszko, wówczas kilkuletniego chłopca, zachował się jeden, dość drastyczny epizod: Żandarmi z Trzciannego poszukiwali p. Marjańskiego (Grejtana) z Zubola. Przeszukiwali okoliczne wioski, lasy, olszyny, w pewnym momencie podeszli pod ich obejście. A tam Konstanty Szeszko, brat Cypriana rąbał drzewo. Gdy żandarmi podeszli bliżej spytali ojca Konstantego, co on tu robi. Ojciec zgodnie z prawdą odpowiedział, że to jego syn i pomaga mu w gospodarce. Jednak coś się nie spodobało Niemcom i zarządzili rewizję. Niestety podczas przeszukania znaleźli zasolone mięso w beczce, co było wówczas zabronione. I niestety za karę ojciec Konstanty, musiał odsiedzieć 3 miesiące więzienia w obozie karnym w Knyszynie. Ale i tak miał szczęście w tym całym nieszczęściu, gdyż dzień przed likwidacją knyzyńskiego obozu został zwolniony do domu.

Drugą wojenną przygodę przeżył p. Cyprian tuż po przejściu frontu w 1944 r. Wtedy to na łąkach między Mroczkami, a Kuleszami wylądował sowiecki samolot. Pięciu śmiałków z Mroczek, w tym trzech dorosłych i dwóch подростков udało się na oględziny maszyny. Jak się okazało samolot był pusty i w pełni uzbrojony z podwieszonymi małymi bombami lotniczymi, karabinem maszynowym i zapasem amunicji. Dorosłym szczególnie spodobały się pociski, a raczej łuski wypełnione prochem. Zaczęli przy nich majstrować, chcąc je rozbroić i wykorzystać łuski, chociażby jako rączki do pługa. Niestety okazało się, że są to pociski rozrywające i jeden z nich eksplodował raniąc trzech z pięciu obecnych przy samolocie. Rany były na tyle poważne, że musiała się nimi zająć akuszerka z Trzciannego, ze szpitala polowego. Samolot po kilku dniach zabrali sowieci, natomiast słuch o pilocie zaginął.

Chwilę grozy przeżyła też rodzina Marciszewskich. Otóż w czasie, gdy wojna zbliżała się końcowi, odwiedził ich kuzyn Antoni Znosko z Kołodzieży. Ojciec rodziny Bolesław Marciszewski udał się do studni po wodę. Gdy tylko wyszedł rozległo się gromkie stój! Za chwilę razem z ojcem do domu wszedł oddział partyzantów. Rozsiedli się w domu, kazali podać jedzenie, czekając zmięrczu. Ok. 23 zaczęli się zbierać, za przewodnika wybrali ojca i kazali się prowadzić na „Karczak”, pod Laskowiec. Ojciec miał służyć za przewodnika, a zarazem za przynętę, gdyby pojawił się niemiecki patrol. Partyzantom chodziło o to żeby przeprowadzić ich przez Trzciannę, gdzie był posterunek żandarmerii, ale trzeba pamiętać, że nie wiadomo było czy są to prawdziwi partyzanci, czy zwykła banda opryszków grasująca w okolicznych lasach. Gdy minęli Trzciannę bez przeszkód, nakazali ojcu wracać. Po kilku godzinach szczęśliwie Bolesław Marciszewski wrócił do domu, a ile strachu sam się najadł i jego rodzina to tylko oni sami wiedzą.

Ostatni kontakt z Niemcami mieszkańcy Mroczek mieli w czasie ich odwrotu z Rosji. Był to smutny widok, jak to niezwyciężone wojsko szło w nieładzie,

wynędzniałe i głodne. Zaglądali do przydrożnych chat prosząc o jakieś jedzenie. Podobnie jak w wielu innych wioskach, ludzie chowali, co cenniejsze rzeczy przed ewentualnym rabunkiem. Gdy pojawiło się niemieckie frontowe zaplecze ludzie uciekali z dobytkiem w lasy, olszyny bądź zboże. Zwierzęta, najczęściej świnie zabijano i osolone chowano do drewnianych skrzyń i zakopywano jak najdalej od domu. Gdy nasiliły się działania zbrojne i front zatrzymał się w niedalekiej odległości od Mroczek, cała ludność musiała się ewakuować, aż pod Knyszyn do wsi Zofiówka. Stamtąd po 4 – 5 tygodniach można było wrócić do swoich gospodarstw. W tym czasie spalił się dom ówczesnego sołtysa Bronisława Zambrzyckiego, stodoła w majątku, oraz budynki gospodarcze Stanisława i Bolesława Jabłonowskich.

Niestety nie obyło się też bez ofiar. Pod koniec wojny organizacja podziemna uprowadziła i następnie zastrzeliła Jana Ciuchno, który do wojny był parobkiem w majątku, a w czasie okupacji niemieckiej pełnił funkcję rządcy. Egzekucji dokonano w lesie za Mroczkami, w kierunku Kulesz. Zastrzelono też syna sołtysa Stanisława Zambrzyckiego, według relacji starszych mieszkańców dokonał tego lokalny oddział partyzancki, jednak o powodach nikt raczej mówić nie chce.

Dwór Mroccki we wspomnieniach mieszkańców – XX w.

Według wspomnień najstarszych mieszkańców Mroczek dwór funkcjonował do czasów II wojny światowej, a następnie uległ parcelacji. Większość ziem rozkupili gospodarze z samych Mroczek, oraz pobliskiego Chojnowa. Najprawdopodobniej w okresie ostatniej wojny, w czasie okupacji niemieckiej dwór zamieszkiwał amskomisarz Emil Kantzberg z rodziną. We dworze przebywał do czasu, gdy zaczął się zbliżać front w 1944 r. i wtedy był zmuszony do opuszczenia domu wraz z cofającymi się wojskami niemieckimi. Najciekawszy jest fakt, że miejscowa ludność wspomina Niemca bardzo życzliwie, jako człowieka uczciwego, pomagającego miejscowym w ich codziennych problemach.

Przed wojną w majątku zatrudniano na stałe kilka osób, natomiast ludność miejscowa znajdowała w nim zatrudnienie sezonowo, najczęściej w okresie żniw i wykoppek. Według relacji nie otrzymywali zbyt wiele pieniędzy za swoją pracę, ale szli tam chętnie podpatrzeć jak żyją państwo, lub też dowiedzieć się czegoś z „szerokiego świata”. Córki właściciela w okresie międzywojennym pobierały jak to przystało na panny z dobrego domu, nauki w stolicy, a do rodzinnego domu przyjeżdżały jedynie na wakacje. Okres wakacji dla szlachcianek to wspaniały czas odpoczynku i wiejskiej sielanki, wśród przydomowego sadu, w cieniu altanki z ławeczkami i okrągłym stolikiem.

Chociaż niewielu mieszkańców Mroczek pamięta dawny majątek, jednak z pokolenia na pokolenie przekazywany jest jego pozytywny wizerunek. Niewiele też z niego pozostało, ale do czasów współczesnych można się zachwy-

cać aleją dojazdową do dworu obsadzoną ponad stuletnimi lipami, szczególnie pięknymi w czasie złotej polskiej jesieni. Można podziwiać dworski budynek gospodarczy, owczarnię, ostatni drewniany czworak czy też pozostałości po stawach rybnych.

Myślę, że warto przytoczyć kilka cytatów ze wspomnień najstarszych mieszkańców Mroczek, zebranych przez p. Iwonę Bankiewicz – Zabielską.⁹²

Weszli Ruscy do dworu zrujnowali wszystko. W 1941 r. byli tu Niemcy, pamiętam, bo moje wesele w tym roku było. W tym majątku zamieszkał Niemiec, a pany się porozjeżdżali. Parobki też się wynieśli. Moja mama przędła u niego i inne kobiety. Na Mojem weselu on był. Zapraszali, bo się jego boleli. A oni przyszli i też wódkę pili.

Henryk Haraburda to on umarł po wyprowadzce do Białegostoku. Pułkownik zmarł tu, pochowany na starym cmentarzu.⁹³

Majątek był duży, ale potem go rozparcelowali. Później tą ziemię państwo sprzedało. Skasa miał ziemię pod Chojnowem, pułkownik to miał tutaj bliżej wioski. Do Mroczek potem przyjeżdżali tylko te Haraburdy. Dwór śliczny był, tych drzew trochę zostało. Tam był ogród gdzie Ziętek Miałkowski. Znać jeszcze gdzie te czworaki byli. Było trzy stawy. Jeden maja teraz Marciszewskie. Został ze starego dworu bez biały i różowy szczepiony.⁹⁴

Henryk Haraburda był inżynierem ogrodnictwa, on miał dużo sióstr. Chciał po wojnie założyć szkołę, bo tu był budynek, ale było niszczenie panów i nie zezwolono. Haraburda został wysiedlony do Białegostoku, na Dojlidach był wykładowcą. Zmarł i pochowano go w Trzciannem.

Haraburda dbał o sad z którego zostało kilka drzew. Te lipy to resztką, sad był bliżej łąki. Ten dwór był podupadły, ludzie tam pracowali za 50 groszy. Ekonomowie byli niedobre, bili ludzi, karali, za nic ich mieli. Za czasów partyzantki ludzie zabili jednego ekonomą.⁹⁵

Tu w Mroczkach był majątek. W nim mieszkał pułkownik Haraburda, pani Szumowska i pani Jadziunia. Haraburda nie wiem skąd się tu wziął, zdaje się, że zawsze tu był. Jak rozpoczęła się wojna to najpierw przyszedł Ruski, a potem to Niemiec tu był.

Radziewicz przystąpił tutaj do panienki, która umarła i zostawiła mu syna i córkę. Dwór brał do pracy, przeważnie we żniwa. Ziemi oni mieli przeszło 200 hektarów. Dwór istniał do wojny, potem rząd kazał go rozparcelować. Pokuupywali ziemię ludzie z Chojnowa i ze wsi. Radziewicz umarł tu w wojnę. Dobry był dla ludzi. W wojnę stodoła się spaliła, tą murowaną zbudował Niemiec. Też dobry człowiek. Emil Kantzberg się nazywał. Przyszedł na początku okupacji niemieckiej, a poszedł jak zbliżał się front. Był z rodziną.⁹⁶

92 I. Bankiewicz – Zabielska, *Dzieje dworu w Mroczkach w parafii Trzcianne XV – XX wiek*. Praca dyplomowa napisana na UwB, Białystok 2006.

93 Tamże, wspomnienia Władysławy Mroczo, ur. 1921 r., ze wsi Mroczi, s. 34.

94 Tamże, s. 35.

95 Tamże, wspomnienia p. Cypriana Szeszko, 35/36.

96 Tamże, wspomnienia p. Wincentego Szeszko ur. 1910 r., s. 36/37.

Herb szlachecki rodu Mroczków – Prus III

Herbem Prus pieczętowała się szlachta, która w XIII i XIV w. przybyła z terenów zajętych przez Krzyżaków - na Mazowsze i mimo braku związków genealogicznych przyjęła wspólny herb. *„Był to herb naszych przodków przebywających na terenie księstwa sochaczewsko-czerskiego”*. Początkowo herb spełniał użyteczną rolę. Jednoczył „herbownych” w grupę. Grupa ta stawiała wspólnie do obrony i ataku, walczyła o przywileje i ich broniła. W miarę rozrastania się rodu - pojawiają się odmiany. Oprócz herbu Prus I pojawia się Prus II i Prus III. Prus III zwany „Nagody” przedstawia pod krzyżem kosę i pół podkowy, a przy hełmie nogę. Według legendy żoną trzeciego z Prusów była panna z rodu Pobogów, dlatego też umieszczono podkowę w herbie; nogę zaś dodano na pamiątkę tego, że Sobor Prus utracił na wojnie tę kończynę, a książę Bolesław przysłał mu złotą protezę. Herbem tym pieczętowało się 120 rodzin.

Herb Prus występuje w pierwszym polskim herbarzu, potocznie zwanym Klejnotami Długoszowymi pt.: *„Opis znaków, klejnotów króla i królestwa polskiego”*. Tekst przypisywany Długoszowi brzmi następująco: w polu czerwonym półtora-krzyż. Następnie widnieje zapis, że Prusowie są starożytnym rodem pochodzenia z królewskiego rodu, z Prus uciekli (trzech braci) i rodzinę swoją powiększyli. Jan Długosz może być bliski prawdy. Nasuwają się tutaj różne hipotezy pochodzenia rodu. Jedna z nich mówi, że przybysze z Prus wchłonęli jakiś niewielki ród miejscowy- mazowiecki i przybrali jego godło czy raczej znak, który z czasem zmodyfikowano..

W kolejnym herbarzu dzieła Bartosza Paprockiego wydany w 1584 r. zatytułowanym *„Herby rycerstwa polskiego”*, autor podaje za Długoszem wygląd herbu i krótką wersję pochodzenia rodu. Widocznie herb musiał już być w tym czasie powszechnie znany, ponieważ Paprocki podaje znamienitych członków tego rodu. Prus III według Paprockiego pochodzi „od trzeciego” brata który miał dziedziczkę herbu Pobóg, dlatego dla pamięci jedną kosę i pół podkowy na herbie pozostawił i w jednym herbie trzy familie złączył. Swoją wielkość zawdzięczał ten ród dzięki oporowi i bohaterskiej postawie przeciwko nieprzyjaciołom. Herb autor obrazuje tak: kosa i krzyże w polu czerwonym, pół podkowy w błękitnym. Noga zbrojna ma oznaczać pamiątkę jednego członka z tego rodu, który stracił kończynę podczas bitwy na psim polu.

Szymon Okolski w *Orbis Polonus* wyd. w latach 1641-1643 proponuje już dość rozbudowaną legendę, o mistrzu krzyżackim i jego komandorach, którzy wielkie opresje dla Prusów czynili sprzedawszy przed rokiem 1000 swe posiadłości, uciekli do Polski. Do Prus III autor wprowadza innowacje. Stwierdza, że zowie się Nagody a to jak dziwnie ujął jest od godów czyli wesela. Ponadto dodaje, że złota noga może być pamiątką po panie herbu Złotogoleńczyk a nie koniecznie od Sobóra. Ponadto jest już widoczna historia trzech książąt, którzy

są ułożeni w pewnym porządku rodowym. Książę herbu Prus III to syn księcia herbu Prus II, który był jednym z pierwszych książąt, którzy uciekli z Prus.

Stadnicki Hipolit w książce „*Herbarz polski i imionopis*” z 1855 r., jest skłonny widzieć herb Prus jako pochodzący od przyjęcia chrześcijaństwa przez pogańskich książąt. Herby Prus II i Prus III są przedstawione podobnie.

Juliusz Ostrowski, w „*Księżde*” z 1897 r. stwierdza, że zawołania Prus nie było przed 1453 lub 1455 roku, kiedy to bogaty Turzynita, przyjechał do Prus i tam pomny swego pochodzenia, przyprowadził zbrojny hufiec dla króla polskiego. Otrzymał od Kazimierza Jagiellończyka w zamian dodanie ramienia zbrojnego wraz z proklamacją Prus. Od tego czasu coraz więcej zubożałych Turzyninian, idzie na wyprawę do Prus, gdzie zapomina o swoim dawnym zawołaniu i przyjmuje nowe: Prus.

Można przytoczyć jeszcze dzieło z XX w. *Polska encyklopedia szlachecka*, która okryta była szatą naukową ale w sposób mało profesjonalny podeszła do zagadnienia. Pod hasłem Prus widnieje przepisany prawie w całości tekst wyżej wspomnianego - Ostrowskiego.

Herb szlachecki rodu Haraburdów – Abdank

Abdank herb starożytny polski. W polu czerwonym ma znak srebrny, do litery W podobny, wyobrażający połamaną sztabę. Nad hełmem korona szlachecka o 5-iu pałkach, a nad nią drugi podobny znak jak na tarczy. Niektórzy twierdzą, że herb ten pochodzi jeszcze z czasów pogańskich. Według jednak powszechnej tradycji, początek herbu sięga wojny Bolesława Krzywoustego z cesarzem niemieckim Henrykiem V. W tym to czasie, gdy Jan z Góry, poseł Bolesława III Krzywoustego, przybył do Henryka z żądaniem pokoju, cesarz zażądał haraczu od Polski i dla pokazania, że ma czym wojować, kazał otworzyć skrzynię ze swym skarbem. Wówczas Jan z Góry zdjął z palca własny pierścień i, rzucając go do skrzyni cesarskiej, rzekł: „*Idź złoto do złota!*” Zdumiony Henryk podziękował wyrazem niemieckim „*Hab' Dank.*” Odtąd Jan z Góry przezwany został w narodzie Skarbkiem, a herb, którym się pieczętował, nazwano Abdankiem lub Habdankiem. Do znamienitszych członków tego rodu należał Lambert, syn Michała z Góry, biskup krakowski od r. 1080, czyli następca po św. Stanisławie, ten sam, który w lat 10 po zabiciu św. Stanisława przeniósł jego ciało ze Skałki na Wawel, do katedry, gdzie zbudował z ciosu grób i pokrył go złotymi blachami. Heraldycy wyliczyli pieczętujących się Abdankiem około 120 rodzin polskich, co wskazuje, że był to jeden z najbardziej rozpowszechnionych herbów w Polsce.

Herb znany jest też z pieczęci datowanych: na rok 1212 (kasztelan kruszewicki Lupus), 1228 (wojewoda sandomierski, komes Pakosław), 1243 (kasztelan krakowski Michał), 1343 (Dobiesław sędzia ziemi kaliskiej), natomiast pierwsza wzmianka w źródłach pisanych pojawia się w 1402 r. Oprócz ziemi kaliskiej występował także na ziemi sandomierskiej, w 1413 r. przeniesiony został na Li-

twę (herb przyjął Jan Gasztołd, adoptowali Piotr z Widawy i Jakub z Rogoźna). Herbem posługiwało się około 200 rodzin (obecnie; ornatowski.com podaje 475 nazwisk posługujących się tym herbem).

Do najbardziej znanych rodów pieczętujących się herbem abdark można zaliczyć: Abczyńscy, Abłamowiczow, Ankwicz, Białobrzeski, Błażejowski, Bukowski, Chojęński, Czarkowski, Dunikowski, Eygird, Gasztold (Gasztołd), Hankiewicz, **Haraburda**, Harasimowicz, Janowski, Kęsicki, Klepacki, Kołaczkowski, Kowalski, Kozietulski, Kruszewski, Krzywiński, Machowski, Magnowski, Obornicki, Skarbek, Skoroszewski (Skoraszewski), Słomowski, Stpiczyński, Ślizowski, Traczewski, Ważyński, Wiszowaty, Wojewódzki, Woszczyński, Żytyński.

Święty Mateusz – patron Mroczek

Imię Mateusz pochodzi z hebrajskiego *Mattaj* lub *Mattanja*, co po polsku oznacza „Dar Boga”. Historia i powołanie św. Mateusza pokazują, że nawet żyjąc w sposób pozbawiony wiary, możemy zmienić siebie i wkroczyć na właściwą drogę. Mateusz był Galilejczykiem. Jego pracą było pobieranie ceł i podatków w Kafarnaum, jednym z większych handlowych miasteczek nad jeziorem Genezaret. Pobierał tam opłaty za przejazdy przez jezioro i przewóz towarów. Poborców podatkowych nigdy nie darzono sympatią, a cóż dopiero wysługujących się wrogom ojczyzny. Celnicy słynęli również z żądzy zysku, a ponadto ówczesny system podatkowy dawał im okazję do wielu nadużyć. Nieuczciwie czerpali korzyści z zajmowanego stanowiska. Uważano ich za grzeszników i pogan.

O młodzieńczym życiu Mateusza nie wiemy nic. Spotykamy się z nim po raz pierwszy dopiero w Kafarnaum, kiedy Chrystus zastał go w komorze celnej i powołał na swojego Apostoła. O swoim nawróceniu tak pisze sam Mateusz: *„Odciodząc stamtąd Jezus ujrzał człowieka siedzącego w komorze celnej, imieniem Mateusz, i rzekł do niego: Pójdź za Mną! - On wstał i poszedł za Nim”*.

Według Tradycji, po Wniebowstąpieniu, gdy pozostali apostołowie wyruszyli nauczać inne narody, Mateusz pozostał przez jakiś czas w Palestynie. Po pracy apostołowskiej w Palestynie, Mateusz udał się między pogan. Ojcowie Kościoła nie są zgodni do tego, gdzie znajdowało się jego nowe miejsce pracy. Najczęściej podawanym miejscem jest Etiopia, choć wyliczają również: Pont, Persję, Syrię, Macedonię. Życie swe zakończył jako męczennik, przebity włócznią, gdy odprawiał Mszę świętą. Bezpośrednią przyczyną jego śmierci miała być odmowa nakłonienia córki królewskiej, aby porzuciła życie w stanie panińskim.

Najcenniejszą pamiątką, jaką po sobie zostawił Mateusz, to jego Ewangelia. Napisał ją pomiędzy rokiem 50 a 60. Mateusz przekazał wiele szczegółów z życia i nauki Jezusa, których nie znajdziemy w innych Ewangeliach. Nie przywiązuje zasadniczej wagi ani do chronologii, ani do szczegółów geograficzno-topograficznych, całe życie publiczne i działalność nauczycielską Jezusa zamyka Mateusz w pięciu wielkich mowach (Kazanie na Górze, mowa misyjna,

przypowieści, mowa do uczniów i mowa eschatologiczna, które są przeplatane opowiadaniem o czynach Jezusa.

Mateusz przejął się katechezą, nauczaniem i zebrał w jednym miejscu wszystko to, co miało z nią jakiś związek. Język Mateusza jest rzeczowy i intelektualnie rzetelny. Cała treść Ewangelii, jej styl i język oraz podane szczegóły, wskazują na autora świadka i Żyda, doskonale zorientowanego w sytuacji i w czasach, o których pisał.

Kult św. Mateusza w Polsce jest znacznie słabszy od czci, jaką odbierają inni Apostołowie. Zaledwie kilka kościołów wystawiono pod jego wezwaniem. Za to mniejsze miejscowości jak chociażby wieś Mrocзки wybierają św. Mateusza jako swego patrona. Z obchodzonego 21 września święta, lud powiązał sporo przysłów, jak na przykład: „Gdy święty Mateusz w śniegu przybieżał, będzie po pas całą zimę leżał”, „Na Mateusza słońce grzeje, po Mateuszu wiatr ciepło rozwieje”, „Św. Mateusz dodaje chłodu i raz ostatni odbiera miodu”, „Do św. Mateusza nie zdejmuj kapelusza, a po św. Mateuszu, kiej te, co jest w kapeluszu”. Dawniej w Polsce właśnie w uroczystość św. Mateusza odbywały się wielkie jesienne jarmarki, na których ludność zaopatrywała się w ciepłą odzież.

Święty Mateusz Apostoł i Ewangelista jest najczęściej przedstawiany z księgą. Podobnie jak w przypadku pozostałych ewangelistów artyści ukazują go czasem w chwili pisania. Prawie zawsze księga świętego, symbolizująca jego Ewangelię, jest otwarta, symbolem św. Mateusza jest anioł. Uskrzydłona postać ludzka nawiązuje do początku Ewangelii św. Mateusza. Po przedstawieniu genealogii Jezusa opisuje bowiem pojawienie się anioła świętemu Józefowi.

Zygmunt Gloger⁹⁷ o Mroczkach

97 Zygmunt Gloger urodził się 3 listopada 1845 w Kamionce Podolskiej, a zmarł 16 sierpnia 1910 w Warszawie, był polskim historykiem, archeologiem, etnografem i krajoznawcą. Kształcił się w Warszawie, gdzie w 1867 r. ukończył Szkołę Główną. W tym samym roku prowadził też prace etnograficzne, a w 1868 rozpoczął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim, z zakresu historii i archeologii. Od roku 1872 zamieszkał w majątku rodzinnym w Jeżewie, ale mimo to utrzymywał kontakty praktycznie z wszystkimi ówczesnymi uczonymi i humanistami. Po zawarciu małżeństwa w 1883 r. z Aleksandrą Jelską odbywał wędrowki etnograficzne i archeologiczne po ziemiach Polski i Litwy. Pod koniec życia zamieszkał w Warszawie, gdzie zmarł.

Swoje zbiory zapisał w testamencie Towarzystwu Krajoznawczemu, którego był jednym z założycieli i pierwszym prezesem, Towarzystwu Etnograficznemu, i Towarzystwu Bibliotek Publicznych w Warszawie oraz Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Dziełem życia Glogera była *Encyklopedia staropolska ilustrowana* (1900-1903), która nadal jest cennym przewodnikiem po kulturze staropolskiej. Inne ważniejsze prace: *Obchody weselne* (1869), *Pieśni ludu* (1892), *Księga rzeczy polskich* (1896), *Dolinami rzek. Opisy podróży wzdłuż Niemna, Wisły, Bugu i Biebrzy*, *Rok polski w życiu, tradycji i pieśni* (1900). Śmierć autora przerwała

Znakomity etnograf i krajoznawca wielokrotnie wspominał o wsi Mrocзки i okolicach prowadząc badania m. in. na obszarze zamkniętym dwoma rzekami tj. Biebrza i Narwią: *Piszący to znał dobrze najzapadlejszą okolicę Podlasia, pomiędzy rzekami Narwią i Biebrzą a miastami Tykocinem i Goniądzem położoną. W okolicy powyższej, jeszcze około r. 1860 nie było ani jednej wioski lub dworu czy folwarku, żeby nie posiadały starego, omszałego a ozdobnie zbudowanego z drzewa bądź dworku, bądź ganku, śpichrza, lamusa lub „męki Pańskiej” za wioską. Przy dworze pana Haraburdy w Mroczkach stał parowiekowy lamus z tak oryginalnymi na rzezanych słupach podsieniami, facjatkami, daszkami i okienkami, że rysowałem go z wielką rozkoszą i rysunek przesłałem do któregoś z pism ilustrowanych warszawskich, gdzie nieużytkowany zaginął, a że i lamus wprędce został rozebrany, więc ciekawy zabytek budownictwa podlaskiego zaginął tym sposobem na zawsze. We wsi Osowcu pod Goniądzem odrysowałem gospodę starodawną z podsieniami wzdłuż całego budynku, jakich już w XIX wieku nikt nie budował. Budynek ten zburzono także wkrótce potem, ale rysunek jego podamy w niniejszej Encyklopedyi pod wyrazem „gospoda”. W tejże okolicy we wsi Wroceniu istniał dworek, zbudowany w r. 1787 przez panią Anastazję Wroczeńską z gankiem piętrowym, dającym charakterystyczną próbkę dawnego podlaskiego budownictwa a wewnątrz z wyrzniętym na belce pułapowej rokiem powyższym i napisem: Boże! ci ludzie, którzy tu bywają, Czego nam życzą, niech to sami mają.⁹⁸*

Biebrza należy do systemu kanału Augustowskiego, który wpadającą do niej w pobliżu Goniądza rzekę Nette (czyli jak podobno dawniej nazywano, *Niętę*, albo *Miętę*) łączy z Hańczą, dopływem Niemna. Tym sposobem przez Hańczę Czarną, kanał, jezioro, Nette, Biebrzę i Narew, można żeglować z Niemna do Wisły i odwrotnie. Dawniej, gdy nie było dróg żelaznych, ruch handlowy na tej drodze wodnej był większy, ale dziś stracił już swoje ogólniejsze znaczenie i posiada tylko lokalne dla gubernii Suwalskiej. Berlinki, któremi wywożono z Augustowskiego zboże do Gdańska i Królewca, a przywożono głównie sól, teraz już prawie nigdy kanału nie nawiedzają, a tylko raz na lat kilka zjawia się jakiś statek inżynierski parowy, jakby na dziwowisko dla okolicznych mieszkańców. Za to płyną liczne tratwy z lasów augustowskich na dopływy morskie, a dzisiaj właśnie mijamy na Biebrzy dużo drzewa, prowadzonego na Wisłę. Na niektórych „pasach” (tak nazywają tu tratwy), wszyscy oryle sprowadzeni są z Galicyi i Krakowskiego. Poznać ich można łatwo po pilśniowych, czarnych i popielatych kapeluszach (których lud na Podlasiu i Mazowszu łomżyńskim nie nosi) po granatowych z guziczkami mosiężnymi żupanikach, po fajeczkach, których z ust nie wyjmują (gdyż lud nad Biebrza i Narwią więcej zażywa tabaki, niż pali) i po akcencie mowy, i po temperamencie znacznie żywszym niż podlaski i mazowiecki. Płyniemy piękną jakby drogą, wśród dwóch szpalerów bujnych

w połowie drugiego tomu encyklopedyczne wydawnictwo *Budownictwo drzewne i wyroby z drzewa w dawnej Polsce*.

98 Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska*, Tom II, Dwory wiejskie.

traw, kwiatów nadwodnych, wielkich liści i wpośród krzewów gęstej wikliny i łozy. Bóg nawet tej jednostajnej nizinie nie poskąpił wdzięku i piękna, które uderza w przyrodzie, tylko w jednych miejscach majestatycznym blaskiem promieni, a w innych płynie strugą bledszego światła. „Słońce - mówi Kraszewski - widzą wszyscy, nawet trochę ślepi, gwiazdkę malutką dostrzeże oko, które po niebie szukać się jej nauczyło”.

Zdawałoby się, że płynąć kilka mil i nie spotkać ani wioski, ani rybaka, ani lasu, tylko widzieć samą wodę, łąki i stogi, to musi znużyć oko wędrowca. A jednak znużenia tego ja nie doznałem ani na chwilę. Przecudna wszędzie zieloność. Gdzie tylko spojrzysz okiem, różnaitość bujnych kwiatów i roślin kąpiących się w słońcu, przeglądających się w wodzie, powietrze przesycone jakąś dziwną świeżością, wonią siana i ziół nadwodnych. Czasem zakwili jakimś smętnym głosem w gąszczu wikliny mały, samotny ptaszek, jakby duch zbłąkany, sierocy wśród pustkowie. W jednym miejscu, na bezludnym brzegu, stała wśród bujnego sitowia uwiązana u pala na łańcuchu zamkniętym kłódką, porządnie pomalowana na biało i niebiesko czyjaś łódka. Wioślarze objaśnili, że to łódka pana Haraburdy, właściciela Mroczek, posiadającego rozległe łąki nad Biebrzą.⁹⁹

99 Z. Gloger, *Dolinami Rzek, Biebrza*, Warszawa 1903.

Kapliczka św. Mateusza patrona wsi Mroczki

Wieś Mroczki

Zabytkowa alejka i pozostałość Dworu Mroczki

Wieś Mroczki

Wieś Mroczi

Wieś Mroczi

Wieś Mroczi

Wieś Mroczi

Wieś Mroczi